

Харків: ХДУХТ  
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

Харківський державний університет харчування та торгівлі

**О. В. Головка    І. П. Коршунова**

## **ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ**

Навчальний посібник

Харків

2011

УДК 930.85(477):37  
ББК 71(4Укр)  
Г61

Рецензенти:  
д-р іст. наук В. А. Греченко  
д-р філософ. наук Л. І Юрченко

Рекомендовано до друку вченою радою Харківського державного університету харчування та торгівлі, протокол № 9 від 29 квітня 2011 р.

Головко, О. В. Історія української культури [Текст] : навчальний посібник / О. В. Головко, І. П. Коршунова. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 52 с.

ISBN

Посібник складено відповідно до існуючих програм та методичних рекомендацій з «Історії української культури» з урахуванням досвіду викладання предмету у вищих навчальних закладах інженерно-технічного та економічного спрямування. До кожної теми пропонується чотири варіанти тестових, письмових та усних завдань, які ідентичні за складністю та кількістю.

УДК 930.85(477):37  
ББК 71(4Укр)

## ПЕРЕДМОВА

Сучасний фахівець має бути не тільки спеціалістом вузького профілю, але і високо культурною, духовно багатою, інтелігентною людиною, яка має глибокі знання та уявлення про загальнолюдські цінності, національні пріоритети та відповідно вміє правильно моделювати власну поведінку в соціокультурному просторі. Цьому сприяє запровадження у вищій школі дисципліни «Історія української культури», яка на засадах універсалізму має формувати у студентів гуманістичний світогляд, уявлення про світ як єдину цілісну систему, невід'ємною частиною якої є людина культурна.

Метою курсу «Історія української культури» є ознайомлення студентів із закономірностями виникнення та функціонування української культури, її історичним буттям і фундаментальними досягненнями, з'ясування місця й значення культури в контексті розвитку цивілізації.

При вивченні дисципліни передбачається збільшення самостійної роботи та зміни форм контролю і характеру оцінювання знань, умінь і навичок студентів.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **знати** :

- предмет, методи, функції дисципліни;
- етапи розвитку української культури та основні їх ознаки;
- основні поняття і термінологію;
- зміст літературних, образотворчих, мистецьких архітектурних напрямів;
- діяльність видатних діячів вітчизняної культури.

Студенти повинні **уміти**:

- використовувати отримані знання для аналізу тих чи інших явищ культури;
- розрізняти твори мистецтва та літератури за епохами і напрямками;
- самостійно орієнтуватися у фактичному і термінологічному інструментарії;
- поділяти культурні явища на головні та другорядні.

Успішне засвоєння матеріалу курсу неможливе без систематичного контролю та самоконтролю набутих знань. Як показала практика контролю якості засвоєння матеріалу, тестове оцінювання має суттєві переваги над іншими формами контролю. Тестування є найбільш об'єктивною формою контролю, за якої всім його учасникам гарантовано рівні умови отримання неупередженої оцінки. Не менш важливою перевагою тестів є можливість застосовувати їх за умов дистанційного вивчення дисципліни.

У посібнику виокремлено такі групи тестових завдань:

- з вибором однієї правильної відповіді;
- з вибором кількох правильних відповідей;
- на встановлення відповідності (логічні пари);
- на встановлення правильної хронологічної або логічної послідовності;
- відкритої форми з короткою відповіддю.

До кожної теми пропонується чотири варіанти тестових, письмових та усних завдань, які ідентичні за складністю та кількістю. Такий розподіл завдань дає змогу не тільки перевіряти якість знань студентів, максимально індивідуалізувати цей процес, але й стимулювати навички самостійного здобуття знань у позааудиторний час.

За структурою і змістом посібник відповідає вимогам чинної програми з «Історії української культури». При його створенні враховано особливості сучасних підручників, затверджених Міністерством освіти і науки України. Посібник розрахований для роботи на семінарських заняттях, а також для самостійної та індивідуальної роботи студентів усіх форм навчання та курсів, на яких читається предмет «Історія української культури».

## **ЗМІСТ**

<b>Розділ I «Специфіка українського типу культури»</b>	<b>5</b>
<b>Розділ II «Архаїчні культури на теренах України»</b>	<b>9</b>
<b>Розділ III. «Культура Київської Русі»</b>	<b>13</b>
<b>Розділ IV. «Українська культура в період її формування (XIV – перша половина XVII ст.)</b>	<b>19</b>
<b>Розділ V. «Культурні процеси в Україні другої половини XVII – XVIII ст.»</b>	<b>27</b>
<b>Розділ VI. «Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII – XIX ст.)»</b>	<b>32</b>
<b>Розділ VII. «Українська культура у XX – на початку XXI ст.»</b>	<b>38</b>
<b>Розділ VIII. «Культура Слобожанщини»</b>	<b>45</b>

## Розділ I «Специфіка українського типу культури»

### Варіант 1

1. Культура – це:

- а) прийоми та методи господарської діяльності людини;
- б) види мистецтва;
- в) філософська категорія;
- г) поведінка людини, прийнята у суспільстві;
- д) усе назване.

2. Пізнавальна, інформативна, комунікативна, регулятивна, аксіологічна (оціночна), виховна – це...:

- а) форми культури;
- б) функції культури;
- в) засоби культури

3. До структурних елементів духовної культури відносять (3 правильні відповіді):

- а) науку, освіту;
- б) театральне мистецтво;
- в) живопис;
- г) побут, звичаї;
- д) право, політику;
- е) скульптуру.

4. Мистецтво – це...:

- а) форма культури, яка відображає світ через систему образів;
- б) форма культури яка містить знання про дійсність;
- в) форма культури яка є стабілізуючим фактором суспільного життя;
- г) форма культури яка осмислює життя.

5. Антропоцентризм – це...:

- а) людина в центрі світу та культури;
- б) бог у центрі світу та культури;
- в) обожнення природи.

6. Основні складові сучасної культури:

- а) научно-технічна революція, інформаційність суспільства;
- б) релігійні цінності (навчання, виховання, мистецтво);
- в) релігія, філософія, мораль, мистецтво, науково-технічні досягнення, масова культура;
- г) політична культура, соціологія, культурологія, історія;
- д) художня література, театр, живопис, скульптура.

7. Назва однієї з найраніших форм культури, яка містить у собі міфи, казки, які відображають духовно-психологічне життя людей давнього суспільства:

- а) мораль;
- б) релігія;
- в) мистецтво;
- г) ідеологія;
- д) міфологія.
- е) усе зазначене.

8. Глобальна культурна ситуація сьогодення характеризується наступними чинниками (2 правильні відповіді):

- а) універсалізацією;
- б) політикою культурної експасії;
- в) визнання самоцінності кожної культури;
- г) погіршенням глобальної культурної, екологічної і демографічної ситуації;
- д) створенням сприятливих умов для розвитку світових культур.

9. Проблема непорозуміння між культурами пов'язана з наступними чинниками:

- а) мовними перешкодами;
- б) протилежними системами цінностей;
- в) нездатністю оцінити досягнення чужих культур;
- г) специфікою символів і кодів різних культур.

**Дайте визначення поняттям:** етнос, субкультура, звичай.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Які основні функції виконує культура?

2. Охарактеризуйте сутність культурного прогресу.
3. Назвіть відомих Вам дослідників української культури та мистецтва.

### Теми рефератів

1. Джерела з історії української культури
2. Виникнення і характеристика української елітарної культури.
3. Феномен масової культури і його значення.

### Варіант 2

1. Культурна еволюція полягає у...:

- а) наслідуванні здобутків попередніх поколінь;
- б) навчанні, оволодіння знаннями;
- в) накопичені знань і оформленні їх у науку;
- г) усе назване.

2. Символи – це...:

- а) штучно створені людиною предмети і явища;
- б) продукти духовної діяльності людей;
- в) вимога, відповідно до якої люди будують свою поведінку та діяльність.

3. Артефакти – це...:

- а) штучно створені людиною предмети і явища;
- б) продукти духовної діяльності людей;
- в) вимога, відповідно до якої люди будують свою поведінку та діяльність.

4. У перекладі з латинської мови слово «культура» означає:

- а) мистецтво;
- б) обробка;
- в) прикрашання;
- г) розвага;
- д) виховання;
- е) людяність.

5. Яка функція культури є главною серед життєвонеобхідних:

- а) гносеологічна;
- б) функція соціалізації людини;
- в) методологічна;
- г) семіотична;
- д) аксеологічна.

6. Яка форма культури містить у собі заборони на погані вчинки людей:

- а) право;
- б) релігія;
- в) мораль;
- г) ідеологія;
- д) філософія;
- е) усе зазначене.

7. Яка форма культури виконує описові функції, пояснення і прогнозування процесів і явищ дійсності на основі об'єктивних законів:

- а) релігія;
- б) міфологія;
- в) наука;
- г) техніка;
- д) економіка;
- е) усі зазначені.

8. Які аспекти містять рівні культури:

- а) матеріальний, духовний, містичний, релігійний, науковий;
  - б) літературу, мистецтва, психологію, медицину, астрономію, генетику;
  - в) універсальний, расовий, етнонаціональний, етнолінгвістичний, груповий, прошарковий, статевий, регіональний;
  - г) моральність суспільства, груп, індивідів;
- дрелігійного, матеріального, духовного, історичного розвитку людини, психічного стану суспільства.

9. Культура визначає :

- а) духовну унікальність народу;
- б) індивідуальну самосвідомість;
- в) швидку зміну умов життя;
- г) глобальні проблеми;
- д) розвиток мистецтва;
- е) усе зазначене.

Дайте визначення поняттям: релігія, проза, локальна культура.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Охарактеризуйте відмінності між західним та східним типами культур.
2. У чому полягають відмінності між культурою і цивілізацією?
3. Дайте визначення культурному прогресу

### Теми рефератів

1. Українські дослідники культури.
2. Українська народна культура як виток культурної творчості.
3. Фактори сучасної глобальної культурної ситуації.

### Варіант 3

1. Слово «культура» — латинського походження, первісне значення якого було:

- а) культивация, обробка;                      б) мистецтво;                      в) бездоганна поведінка.

2. Основні форми культури – це:

- а) міфологія;    г) література;  
б) релігія;    д) кінематограф;  
в) мистецтво;    е) усе назване.

3. Образотворче мистецтво – це...:

- а) скульптура, архітектура;  
б) живопис, скульптура, графіка;  
в) кіно, телебачення.

4. Яка функція культури сприяє відновленню фізичних і духовних сил людини:

- а) регулятивна;    г) компенсаторна;  
б) аксиологічна;    д) інформативна.  
в) комунікативна;

5. В якому сенсі у науковій літературі застосовується поняття «друга природа»:

- а) суспільство;    г) навчання;  
б) культура;    д) мистецтво.  
в) техніка;

6. Які релігії відносяться до світових:

- а) іслам, кришнаїзм, бахаїзм;    г) буддизм, християнство, іслам;  
б) іудаїзм, конфуціанство, мусульманство;    д) даосизм, синтоїзм, джайнізм;  
в) православ'я, католицизм, протестантизм;    е) усі зазначені.

7. Які методи використовується при аналізі двох або декількох культур протягом визначеного часу їх розвитку, з урахуванням існуючих взаємозв'язків і можливих протиріч (3 правильні відповіді):

- а) діахронічний метод;    г) синхронічний метод;  
б) порівняльно-історичний метод;    д) біографічний метод.  
в) типологічний метод;    е) усі зазначені.

8. Знак – це:

- а) матеріальні предмети, що чуттєво сприймаються, а їх значення (зміст, інформація) є продуктом діяльності людей;  
б) штучно створені людиною предмети і явища, виготовлені людиною речі, народжені нею думки, винайдені та використані нею засоби та способи дії;  
в) фіксована в людській свідомості характеристика відношення об'єкта до людини і, відповідно, людини до об'єкта;  
г) правила або вимоги, відповідно до яких люди будують свою поведінку та діяльність

9. Соціальна і культурна спадщина яка передається від покоління до покоління і відновлюється протягом тривалого часу:

- а) звичай;    г) традиція;  
б) ритуал;    д) вийняток;  
в) норма;    е) правильна відповідь відсутня.

Дайте визначення поняттям: матеріальна культура, міфологія, поезія.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Які актуальні проблеми сучасності розв'язує українська культура?
2. Що таке культурний консерватизм?
3. Як між собою пов'язані культура і повсякденне життя?

#### Теми рефератів

1. Становлення історії української культури як науки.
2. Різноманітність у світовій та українській культурі.
3. Поняття цінностей в культурі.

#### Варіант 4

1. Про рівень освіченості, інтелігентності людини свідчить...:
  - а) культура мови;
  - б) культура праці;
  - в) політична культура;
  - г) культура побуту.
2. До матеріальної культури відносять (2 правильні відповіді):
  - а) архітектуру;
  - б) витвори мистецтва;
  - в) побут, звичаї;
  - г) право, політику
3. Коли з'явився термін «культура» в його сучасному розумінні:
  - а) у XVIII ст.;
  - б) у XIX ст.;
  - в) у XX ст.
4. Культуру можна представити двома рівнями:
  - а) спеціалізованому і повсякденному;
  - б) елітарній і масовій культурі;
  - в) ціннісним ядром культури і периферійними шарами;
  - г) вищому і нищому
  - д) усе назване.
5. Цінність – це...:
  - а) матеріальні предмети, що чуттєво сприймаються, а їх значення (зміст, інформація) є продуктом діяльності людей;
  - б) штучно створені людиною предмети і явища, виготовлені людиною речі, народжені нею думки, винайдені та використані нею засоби та способи дії;
  - в) фіксована в людській свідомості характеристика відношення об'єкта до людини і, відповідно, людини до об'єкта;
  - г) правила або вимоги, відповідно до яких люди будують свою поведінку та діяльність.
6. Артефакти – це:
  - а) матеріальні предмети, що чуттєво сприймаються, а їх значення (зміст, інформація) є продуктом діяльності людей;
  - б) штучно створені людиною предмети і явища, виготовлені людиною речі, народжені нею думки, винайдені та використані нею засоби та способи дії;
  - в) фіксована в людській свідомості характеристика відношення об'єкта до людини і, відповідно, людини до об'єкта;
  - г) правила або вимоги, відповідно до яких люди будують свою поведінку та діяльність.
7. Різновид культури яка орієнтує свої матеріальні і духовні цінності на «середнього споживача»:
  - а) споживча;
  - б) комерційна;
  - в) популярна;
  - г) масова;
  - д) локальна
  - е) елітарна.
8. Функції культури (2 правильні відповіді):
  - а) уніфікація засобу життя;
  - б) комунікативна;
  - в) регулятивно-оціночна;
  - г) творча.
9. У якій послідовності розвивалася система культурних цінностей:
  - а) релігія, міфологія, наука, філософія;
  - б) наука, релігія, філософія, міфологія;
  - в) філософія, міфологія, релігія, наука;
  - г) наука, філософія, міфологія, наука;



д) міфологія, релігія, філософія, наука.

**Дайте визначення поняттям:** елітарна культура, живопис, духовна культура.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. У чому полягає проблема загальнолюдських цінностей?
2. Як співвідносяться культура і цивілізація?
3. Що було першою формою культури?

**Теми рефератів**

1. Проблеми періодизації історії української культури.
2. Співвідношення систем цінностей різних культур.
3. Значення національного фактора в еволюції культури.

## **Розділ II «Архаїчні культури на теренах України»**

### **Варіант 1**

1. Укажіть епохи в історії первісного суспільства, для яких мисливство було визначальним:

- |                   |                 |
|-------------------|-----------------|
| а) бронзовий вік; | г) палеоліт;    |
| б) мезоліт;       | д) неоліт;      |
| в) залізний вік;  | е) усі названі. |

2. Із переліку історико-географічних назв виберіть назви етнічних областей України: Східна Україна, Подніпров'я, Поділля, Київщина, Донеччина, Слобожанщина, Крим, Новгород-Сіверщина, Буковина, Галичина, Закарпаття, Північне Причорномор'я, Волинь, Новоросія, Малоросія, Запоріжжя, Полісся.

3. Значні групи археологічних пам'яток, знайдені на певній обмеженій території, що збігаються у часі створення і мають низку спільних ознак, називають:

- а) археологічними шарами;
- б) археологічними культурами;
- в) речовими джерелами.

4. Час існування на території України трипільської археологічної культури:

- |                        |                          |                       |
|------------------------|--------------------------|-----------------------|
| а) V-IV тис. до н. е.; | б) IV-III тис. до н. е.; | в) II-I тис. до н. е. |
|------------------------|--------------------------|-----------------------|

5. Серед наведених нижче виберіть ознаки способу життя носіїв трипільської культури (7 правильних відповідей):

- а) мали житла типу куреня, вкриті шкурами тварин;
- б) займалися тільки мисливством та збиральництвом;
- в) виготовляли і користувалися мальованою керамікою;
- г) займалися мотичним землеробством і тваринництвом;
- д) жили в землянках і напівземлянках, а найчастіше — в глинобитних мазанках;
- е) користувалися досконало виготовленими кам'яними знаряддями;
- ж) використовували залізні знаряддя праці та зброю;
- з) сповідували культ бога неба та культ мечя;
- к) шанували найбільше богиню-матір;
- л) виготовляли і користувалися керамікою з гребінчастим орнаментом;
- м) жили великими поселеннями (протомістами), житла в яких розташовувалися колоподібно;
- н) жили сім'ями, спорідненими за материнською лінією.

6. Встановіть місце розташування грецьких міст-держав Північного Причорномор'я:

- |               |   |
|---------------|---|
| а) Тіра       | 1) західне узбережжя Криму, поблизу сучасного Севастополя         |
| б) Ольвія     | 2) західне узбережжя Криму, на місці Керчі                        |
| в) Херсонес   | 3) Таманський півострів   |
| г) Фанагорія  | 4) район Дністровського лиману, на місці Білгорода-Дністровського |
| д) Пантікапей | 5) у гирлі Південного Бугу  |

7. У писемних джерелах слов'яни спочатку згадуються як:

- а) склавини, готи та алани;
- б) венеди, склавини та анти;

в) склавини, анти та алани.

8. Найбільшого розвитку серед східних слов'ян у середині I тис. н. е. набули такі ремесла, як:

- а) ковальство та ювелірна справа;
- б) ковальство та залізодобування;
- в) залізодобування та ювелірна справа.

9. Для східнослов'янських племен Подніпров'я характерними були житла:

- а) землянка;
- б) напівземлянка;
- в) віз.

10. Визнання речей та природних об'єктів (озер, річок, гір, дерев тощо) могутніми засобами для розв'язування проблем, які є в людей, за умови, що вони (ці люди) зуміють магічними діями «привернути» душі речей або об'єктів природи на свій бік, називають:

- а) анімізмом;
- б) тотемізмом;
- в) фетишизмом.

11. У VII-VIII ст. східні слов'яни, які жили на території сучасної України, обробляли землю:

- а) мотикою;
- б) сохою;
- в) ралом.

**Дайте визначення поняттям:** мезоліт, родова община, магія.

### **Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Розкрийте вплив природних умов на господарське та культурне життя населення України у кам'яному віці.

2. Які факти свідчать про «неолітичну революцію» на землях, яким згодом судилося стати Україною? Назвіть фактори, що її зумовили.

3. Охарактеризуйте спосіб життя та світогляд носіїв трипільської археологічної культури.

### **Теми рефератів**

- 1. Археологічні джерела з історії української культури.
- 2. Матеріальна та духовна культура трипільців.
- 3. Релігійні уявлення первісної епохи.

### **Варіант 2**

1. Встановіть відповідність:

- |                          |             |
|--------------------------|-------------|
| а) давній кам'яний вік   | 1) неоліт   |
| б) середній кам'яний вік | 2) енеоліт  |
| в) новий кам'яний вік    | 3) палеоліт |
| г) міднокам'яний вік     | 4) мезоліт  |

2. До III тис. до н. е. основні знаряддя праці давніх людей виготовлялися з:

- а) каменю, дерева, заліза;
- б) каменю, кістки, дерева;
- в) каменю, дерева, бронзи.

3. Визначіть територію, заселену племенами трипільської культури від:

- а) Пруту і Дунаю до Дніпра;
- б) Дністра до Дону;
- в) Дніпра до Дону.

4. Найдавнішим народом на території України були:

- а) кіммерійці;
- б) скіфи;
- в) греки.

5. Столицею Скіфії було місто:

- а) Неаполь (поблизу сучасного Сімферополя);
- б) Ольвія (поблизу сучасного Миколаєва);
- в) Тіра (поблизу сучасного Білгорода-Дністровського).

6. Прабатьківщиною слов'ян більшість учених нині вважає територію:

- а) Подунав'я;
- б) у басейнах Вісли та Прип'яті;
- в) Прибалтики.

7. Добування меду диких бджіл у східних слов'ян називалося:

- а) чинбарством;
- б) бортництвом;
- в) кушнірством.

8. Яка галузь духовної культури зароджується у первісну добу:

- а) релігія;
- в) наука;

- б) мистецтво; г) елементи всіх названих.  
9. Систему вірувань, серцевиною якої є анімізм, тотемізм та фетишизм, називають:  
а) культом; б) язичництвом; в) соцініанством.

10. Із наведених у дужках варіантів відповіді виберіть правильний:

У V-IX ст. східні слов'яни були (християнами, мусульманами, язичниками). З молитвами вони зверталися до (Христа, Магомета, Дажбога), релігійні обряди відправляли в (храмах, капищах, печерах), молилися також (у лісах, біля води, хреста та ікон; клякнувши, обличчям на схід сонця).

11. Допишіть речення:

Згідно з «Повістю минулих літ», засновниками Києва були ... .

**Дайте визначення поняттям:** неоліт, суспільний розподіл праці, сусідська община.

### **Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Яка, на Вашу думку, роль трипільського населення у формуванні української культури?
2. Охарактеризуйте спосіб життя та культуру грецьких полісів Північного Причорномор'я.
3. Яка, на Вашу думку, роль іраномовних племен кочовиків і народів середземноморського культурного кола (греків та римлян) у формуванні української культури?

### **Теми рефератів**

1. Поняття національного характеру. Менталітет українців.
2. Вплив грецької колонізації на розвиток культури Північного Причорномор'я та Приазов'я.
3. Матеріальна та духовна культура кімерійців та сарматів.

### **Варіант 3.**

1. Для первісної епохи характерні такі процеси (3 правильні відповіді):

- а) формування держав;  
б) формування антропологічного типу людини;  
в) формування товарно-грошових відносин;  
г) формування станово-класової системи та майнового розшарування суспільства;  
д) формування різноманітних мистецьких жанрів.

2. Археологія вивчає:

- а) речові пам'ятки; б) писемні пам'ятки; в) усну народну творчість.

3. Люди, котрі населяли землі сучасної України в епоху палеоліту, користувалися:

- а) вогнем, списами, крем'яними сокирами, мідними ножами;  
б) вогнем, кам'яними рубилами, гарпунами, крем'яними ножами;  
в) списами, крем'яними сокирами, гарпунами, рубилами, луками.

4. Уперше дослідив поселення носіїв трипільської археологічної культури:

- а) С. Бібіков; б) В. Хвойка; в) Я. Пастернак.

5. Які з культів давнього язичництва (Богині-матері, неба і землі, богів — покровителів явищ природи (сонця, вогню, вітру, лісу, води), предків, віри в ирїй (загробне царство), меча, культ тварин-тотемів) відігравали важливу роль у духовному житті племен:

- а) мисливців; б) землеробів; в) скотарів.

6. Із давньогрецьких авторів найдетальніше життя, побут, звичаї та історію племен скіфів описав:

- а) Гомер; б) Гесїод; в) Геродот.

7. Вчені вважають слов'янськими археологічні культури:

- а) вельбарську, черняхівську, зарубинецьку;  
б) черняхівську, вельбарську, липицьку;  
в) черняхівську, зарубинецьку, пшеворську;  
г) Ваш варіант відповіді.

8. Серед перелічених східнослов'янських племен, інших союзів виберіть ті, які заселяли територію сучасної України: поляни, кривичі, деревляни, сіверяни, полочани, дреговичі, волиняни, бужанн, тиверці, радимичі, уличі, білі хорвати, в'ятичі, словени.

9. Віру в те, що у світі видимому, в природі існує свій невидимий, надприродний світ душ, які перебувають у матеріальних оболонках, та духів – істот вищого рівня, що не потребують матеріального втілення для свого існування, називають:

- а) анімізмом; б) тотемізмом; в) фетишизмом.

10. Встановіть відповідність:

- |             |  |
|-------------|--|
| а) Перун    | 1) бог сонця                                     |
| б) Дажбог   | 2) бог вітрів                                    |
| в) Сварог   | 3) бог блискавки та грому                        |
| г) Стрибог  | 4) бог — покровитель худоби, торгівлі, добробуту |
| д) Березина | 5) бог неба і небесних світил                    |
| е) Велес    | 6) богиня краси та домашнього затишку            |

11. Учені вважають, що Київ засновано в:

- а) I ст. н. е.; б) V ст. н. е.; в) IX ст. н. е.; г) Ваш варіант відповіді

Дайте визначення поняттям: колонізація, палеоліт, неолітична революція.

#### Завдання для письмової самостійної роботи

1. Охарактеризуйте заняття, побут та світогляд східних слов'ян у др. третині I тис. н. е.
2. Визначіть основні тенденції розвитку суспільства східних слов'ян у I тис.
3. Учені і сьогодні не мають єдиної точки зору щодо походження слова «Русь». Обґрунтуйте свій погляд на цю проблему.

#### Теми рефератів

1. Праслов'янські археологічні культури на території сучасної України.
2. Скіфія в археологічних та письмових джерелах.
3. Феномен «великого кордону» в формуванні української культури.

#### Варіант 4

1. Археологічна культура — це:

- а) велика група пам'яток, що мають спільні ознаки і відмінності порівняно з іншими групами пам'яток;  
б) культура праці археолога.

2. Види мистецтва, які виникли в епоху палеоліту:

- а) живопис; г) усна народна творчість  
б) музика; д) танцювальна й пісенна творчість;  
в) скульптура; е) елементи усіх названих.

3. Виберіть із перелічених тверджень ті, які розкривають зміни в житті людей в епоху неоліту (6 правильних відповідей):

- а) перетворення мисливства та рибальства в основні заняття людей;  
б) створення нових, значно досконаліших знарядь праці (кременяних сокир, луків, серпів);  
в) винайдення складних технологій обробки каменю та кістки (техніки сколів, свердління, шліфування та ін.);  
г) започаткування гончарства, прядіння, ткацтва;  
д) зародження скотарства та землеробства;  
е) утвердження матріархату як основи суспільного життя;  
ж) зростання ролі обміну продуктами та виробами в житті людей;  
з) поглиблення поділу праці між членами общини;  
к) поява первісних вірувань (тотемізму, фетишизму).

4. З-поміж археологічних культур на території України найбагатшою на культурні здобутки і навіть рівною раннім цивілізаціям Стародавнього Сходу вчені вважають:

- а) трипільську культуру;

- б) культуру кулястих амфор;
  - в) культуру Шумеру.
5. Скотарські племена індоевропейської мовної групи у другій половині II тис. до н. е. заселяли:
- а) Північне Причорномор'я та Приазов'я;
  - б) Середнє Подніпров'я;
  - в) землі сучасних західних областей України (Волинської, Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської).
6. Кіммерійці вперше згадуються у:
- а) «Праці і днях» Гесіода;
  - б) «Історії» Геродота;
  - в) «Одіссеї» Гомера.
7. Основним заняттям слов'ян наприкінці I тис. до н. е. - на початку I тис. н. е. було:
- а) перегінне скотарство;
  - б) орне землеробство і тваринництво;
  - в) мисливство та рибальство.
8. Слов'янська колонізація Східної Європи була доволі мирною, що пояснюється:
- а) особливостями характеру слов'ян і сусідніх племен;
  - б) тим, що густина населення була незначна, тож прибулим не доводилося завойовувати освоєні автохтонами місця;
  - в) тим, що військова міць та чисельність слов'ян настільки переважали сили місцевого люду, що той вважав за краще без бою відступити або домовитися з войовничим народом.
9. Переконання, що між рослиною, твариною та людиною в життєвих проявах їхніх душ немає суттєвої різниці, а отже, можливі трансформації людини в тварину чи рослину і навпаки, називають:
- а) анімізмом;
  - б) тотемізмом;
  - в) фетишизмом.
10. Священим деревом слов'ян був:
- а) бук;
  - б) дуб;
  - в) клен.
11. У літописах назва «Русь» вперше згадана під:
- а) 852 р.;
  - б) 882 р.;
  - в) 912 р.
- Дайте визначення поняттям:** археологічна культура, язичництво, кераміка.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

- 1. Поясніть зміст та наслідки першого та другого суспільних розподілів праці.
- 2. Охарактеризуйте релігійні погляди праслов'ян.
- 3. Чому матеріально-культурний розвиток праслов'ян відбувався більш повільно ніж у інших народів Європи. Відповідь обґрунтуйте.

**Теми рефератів**

- 1. «Велесова книга»: гіпотези, факти, тлумачення.
- 2. Праслов'яни на території сучасної України.
- 3. Формування українського етносу та чинники ментальності.

**Розділ III. «Культура Київської Русі»**

**Варіант 1.**

- 1. Про розселення східних слов'ян у VIII-IX ст. й про існування їхніх міжплемінних союзів — «племен» розповідає:
  - а) Прокопій Кесарійський в «Історії війн Юстиніана»;
  - б) Йордан у праці «Про походження та історію готів»;
  - в) автор «Повісті минулих літ».
- 2. Руською землею називали:
  - а) землі середнього Подніпров'я, політичним центром яких був Київ;
  - б) у всіх без винятку випадках, ті землі, які політичне під порядковувалися Києву в часи Олега-Мстислава Великого, а згодом принаймні тяжіли до нього;

- в) Ваш варіант відповіді.
3. За візантійськими джерелами, вперше поляни були охрещені за княжіння:
- а) Аскольда; б) Рюрика; в) Олега.
4. Святилища русичів, де приносили жертви язичницьким богам, називалися:
- а) погостами; б) капищами; в) становищами.
5. Володимир Великий організував активне містобудування, зокрема, заснував:
- а) Новгород, Володимир на Клязьмі, Переяслав, Чернігів;  
б) Володимир на Клязьмі, Переяслав, Володимир на Волині, Чернігів;  
в) Переяслав, Володимир на Волині, Васильків і Білгород на Київщині.
6. Допишіть речення:  
Відрахування в розмірі десяти відсотків від доходів на утримання храмів і духовенства, здійснене вперше Володимиром Великим для Десятинної церкви, називається ...
7. Чи відповідають історичній правді такі твердження:
- а) Ярослав Мудрий завдяки шлюбом своїх дітей підтримував династичні зв'язки з володарями наймогутніших держав Європи  
1) так, 2) ні;
- б) Софіївський собор був пам'ятником перемоги русичів над печенігами  
1) так, 2) ні;
- в) частина Києва, що називалася «містом Ярослава», була збудована синами Ярослава Мудрого в його честь  
1) так; 2) ні;
8. Встановіть хронологічну послідовність появи культурних пам'яток:
- а) «Слово о полку Ігоревім»; г) «Правда Ярославичів»;  
б) «Повість минулих літ»; д) Повчання Володимира Мономаха;  
в) Ізборник Ярослава; е) Києво-Печерський патерік.
9. Відомим на Русі співцем билин був:
- а) Боян; б) Агапіт; в) Алімпій.
10. На Русі дітей навчали лише:
- а) читати, писати, складати вірші і промови, розуміти мову небесних світил, а також Закону Божому та основам моралі;  
б) читати, писати, рахувати, Закону Божому, основам моралі та церковному співу;  
в) читати, писати, рахувати, складати вірші, промови, співати в церковному хорі, а також Закону Божому та основам моралі.
11. Визначіть, кому із авторів належать твори:
- а) «Слово про закон і благодать» 1) Нестор  
б) «Повчання синам» 2) Клим Смолятич  
в) «Лист до пресвітера Хоми» 3) Іларіон  
г) «Житіє Бориса та Гліба» 4) Володимир Мономах  
д) «Слово о полку Ігоревім» 5) невідомий автор
12. Свідченням того, що в Руській землі високого мистецтва досягла різьба по каменю, є саркофаг князя:
- а) Ярослава Мудрого; б) Володимира Мономаха; в) Юрія Довгорукого.
13. Встановіть відповідність:
- 1) мозаїка;  
2) ікона;  
3) фреска;  
а) живописний твір, виконаний водяними фарбами на свіжій вогкій штукатурці;  
б) мистецький твір із різнокольорового скла-смальти;  
в) живописний твір на релігійну тематику, виконаний темперними фарбами на заґрунтованій дошці.
- Дайте визначення поняттям: граффіті, пергамент, віче.**
- Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Чому саме Київ став столицею держави Рюриковичів?
2. Чи вичерпує причини прийняття християнства Руссю твердження: язичництво на відміну від християнства не могло забезпечити панування князя над підданими? Обґрунтуйте свою точку зору.
3. Автор «Повісті минулих літ» переповів легенду про вибір віри князем Володимиром. Чи Русь тоді, на Вашу думку, справді стояла перед проблемою вибору віри, чи прийняття християнства у X ст. було зумовлене історичними обставинами?

#### Теми рефератів

1. Місце Київської Русі в європейському культурному розвитку середньовіччя.
2. Роль християнства в культурному розвитку Київської Русі.
3. «Повість минулих літ» як енциклопедія життя Русі.

#### Варіант 2

1. Визначіть територію розселення племінних союзів, названих в «Повісті минулих літ»:

- |                             |  |
|-----------------------------|--|
| а) дуліби, бужани, волиняни | 1) землі між Дністром та Прутом  |
| б) білі хорвати             | 2) верхня течія Західного Бугу і праві притоки верхньої течії Прип'яті |
| в) поляни                   | 3) район Прикарпаття   |
| г) уличі                    | 4) по Південному Бугу, в межиріччі Дніпра і Дністра                    |
| д) тиверці                  | 5) землі навколо Києва, між Десною та Россю                            |
| е) древляни                 | 6) на лівобережжі Дніпра в басейнах Десни, Сейму та Сули               |
| ж) сіверяни                 | 7) на північний захід від Києва, у Східній Волині                      |

2. За гіпотезою М.Брайчевського, Руською землею в VII-IX ст. правила династія:

- |              |                 |              |
|--------------|-----------------|--------------|
| а) Києвичів; | б) Рюриковичів; | в) Романових |
|--------------|-----------------|--------------|

3. Об'єднання Руської та Новгородської земель, яким була започаткована велика держава — Київська Русь (Русь Рюриковичів), відбулось у:

- |            |            |           |
|------------|------------|-----------|
| а) 866 р.; | б) 882 р.; | в) 907 р. |
|------------|------------|-----------|

4. Введіть у текст пропущені імена:

Існує гіпотеза, що поширенню християнства на Русі сприяли відомі слов'янські просвітителі IX ст. — брати ... та ..., які приблизно у 8-48 р. здійснили так звану руську місію в Крим, де знайшли «руські письмена». На їх основі ... уклав слов'янське письмо і переклав Євангелію слов'янською мовою.

5. Про кого із князів Київської Русі літописець писав?: «І при нім стала віра християнська плодитися в Русі і розширяться, і чорноризці стали множитись, і монастирі сталі з'являтися... І придбав він [книги], що ними поучаються віруючі люди і втішаються ученням божественного слова. Бо як ото хто-небудь землю зоре, а другий засіє, а інші пожинають і їдять поживу вдосталь, — так і сей. Отець бо його... землю зорав і розм'якшив, себто хрещенням просвітив, а сей великий князь... засіяв книжними словами серця віруючих людей, а ми пожинаєм, учення приймаючи книжне»:

- |                   |                      |                         |
|-------------------|----------------------|-------------------------|
| а) княгиню Ольгу; | б) Ярослава Мудрого; | в) Володимира Мономаха. |
|-------------------|----------------------|-------------------------|

6. Найбільшим за населенням та площею містом на території сучасної України в X-XII ст. був:

- |          |              |           |
|----------|--------------|-----------|
| а) Київ; | б) Чернігів; | в) Галич. |
|----------|--------------|-----------|

7. Із наведених у дужках варіантів відповіді виберіть правильний:

Києво-Печерський монастир було засновано (наприкінці X, на початку XI, в середині XI) століття афонським ченцем, русичем:

- |              |               |              |
|--------------|---------------|--------------|
| а) Антонієм; | б) Феодосієм; | в) Нестором. |
|--------------|---------------|--------------|

8. Чи правильні наступні твердження:

- а) першими руськими святыми були князі Борис і Гліб:

- |         |        |
|---------|--------|
| 1) так, | 2) ні; |
|---------|--------|

- б) Святослав був християнином, як і його мати — княгиня Ольга:

- 1) так, 2) ні;  
в) першу спробу ввести християнство як державну релігію здійснив князь Аскольд:  
1) так, 2) ні;  
г) першим проповідником християнства серед слов'ян вважали апостола Андрія Первозванного:  
1) так, 2) ні;  
д) княгиня Ольга та князь Володимир Великий були канонізовані і зачислені до лику руських святих  
1) так, 2) ні.
9. У XI—XIII ст. більшість шкіл містилася:  
а) у спеціальних державних будівлях (цими школами управляла держава);  
б) при церквах та монастирях, які опікувалися ними;  
в) у приміщеннях, збудованих на кошти приватних осіб та общин (школи перебували під опікою та контролем цих осіб).
10. Онука Ярослава Мудрого Янка при Андріївському монастирі заснувала першу на Русі:  
а) школу для дівчат; б) духовну школу; в) школу живопису.
11. Встановіть відповідність між літературними творами та їх характеристикою:  
а) Ізборник Святослава;  
б) Повчання Володимира Мономаха;  
в) «Слово о полку Ігоревім»;  
г) Києво-Печерський патерік.
1. складено на початку XIII ст., містить повчання Феодосія Печерського;  
2. рукописний збірник різних творів, статей грецьких авторів, перекладений давньоруською мовою;  
3. перший у давньоруській літературі автобіографічний твір, в якому висловлюються філософські думки з питань моралі, державного управління, господарства;  
4. перлина давньоруської літератури, основна ідея якої – збереження єдності Русі та спільні дії князів проти ворогів.
12. Автором «Повісті минулих літ» традиційно вважають:  
а) митрополита Іларіона;  
б) монаха Нестора;  
в) князя Володимира Мономаха.
13. Одним із найталановитіших майстрів-іконописців часів Русі вважають:  
а) Бояна; б) Агапіта; в) Алімпія.

**Дайте визначення поняттям:** повчання, ікона, мозаїка.

### **Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Чи можна стверджувати, що Русь, прийнявши в X ст. християнство, увійшла в лоно європейської цивілізації, стала «своєю» серед європейських держав?
2. Які характерні риси світогляду русича XI-XIII ст.? На яких моральних засадах ґрунтувалося давньоруське суспільство?
3. У чому виявився поєднання язичницької та християнської ідеології автора «Слова о полку Ігоревім»?

### **Теми рефератів**

1. Ідейно-художнє багатство «Слова о полку Ігоревім».
2. Військова музика і бойове спорядження князівських дружин епохи Київської Русі.
3. Фресковий живопис Київської Русі.

### **Варіант 3**

1. Арабський хроніст IX ст. повідомляв про існування у східних слов'ян трьох протодержав — Куявії, Славії, Артанії (Арсанії). Сучасні вчені ідентифікують:  
а) Куявію 1) з Київською землею



- б) Славію  
2) з Чернігівщиною, з Тмутараканню на Таманському півострові, з Хорутанією на Прикарпатті
- в) Артанію (Арсанію)  
3) з Новгородською землею
2. Серед руських князів (Олега, Ігоря Старого, Кия, Володимира Великого, Аскольда, Святослава, Ярослава Мудрого, Діра) виберіть тих, котрі могли бути представниками династії Києвичів.
3. У 882 р. Київ був проголошений «матір'ю городів руських», тобто став:
- а) містом, жителі якого мали виключне право засновувати інші міста в Київській Русі;  
б) столицею новоствореної держави — Русі Рюриковичів;  
в) містом, яке опікувалось іншими містами Київської Русі і як найбагатше піклувалося про їхній господарський розвиток та розбудову.
4. Найпершою із відомих християнських храмів у Києві була збудована церква:
- а) св. Іллі; б) Пресвятої Богородиці (Десятинна); в) св. Софії.
5. Про якого князя літописець писав?: Він є новим Костянтином великого Риму, що охрестився сам і [охрестив] люди свої, — і сей так учинив, подібно йому. Якщо бо раніш пробував він у поганстві, скверної похоті прагнучи, то потім же старався він про покаяння. Якщо раніш були [в нього] деякі гріхи, то потім спокутувалися вони покаянням і милостиною:
- а) Ігоря Старого; б) Володимира Великого; в) Ярослава Мудрого.
6. Основними центрами ремісництва на Русі були:
- а) села; б) міста; в) монастирі.
7. Розташуйте події в хронологічній послідовності:
- а) закладення храму св. Софії;  
б) обрання Іларіона митрополитом Київським;  
в) заснування Печерського монастиря;  
г) закладення Десятинної церкви;  
д) обрання Феодосія ігуменом Печерського монастиря.
8. Чи правильні наступні твердження:
- а) першими руськими святыми були князі Борис і Гліб:  
1) так, 2) ні;
- б) Святослав був християнином, як і його мати — княгиня Ольга:  
1) так, 2) ні;
- в) першу спробу ввести християнство як державну релігію здійснив князь Аскольд:  
1) так, 2) ні;
- г) першим проповідником християнства серед слов'ян вважали апостола Андрія Первозванного:  
1) так, 2) ні;
- д) княгиня Ольга та князь Володимир Великий були канонізовані і зачислені до лику руських святих:  
1) так, 2) ні.
9. Із наведених виберіть ті жанри усної народної творчості, які були поширені в Київській Русі: обрядові пісні, думи, історичні пісні, казки, балади, легенди, загадки, замовляння, заклинання, билини, літописи, повчання.
10. Книги в Київській Русі писали на:
- а) папері; б) пергаменті; в) бересті.
11. Визначіть, про що йшлося в книгах, поширених на Русі:
- а) «Фізіолог» 1) збірка сентенцій та коротких оповідань  
б) «Шестоднев» 2) розповіді про реальні та фантастичні рослини і тварини  
в) «Пчела» 3) збірка, присвячена природі, відповідно до днів її створення Богом
12. Бій навкулачки, циркові змагання, вистави скоморохів, сцени князівського полювання тощо — це сюжет фресок:
- а) Успенської церкви в Галичі;

- б) Софійського собору в Новгороді;
- в) Софійського собору в Києві.

13. Допишіть речення:

Давньоруських професійних акробатів, акторів, музик, що виступали при княжих дворах і на міських площах під час народних зібрань, називали ... .

**Дайте визначення поняттям:** літопис, повчання, клір.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Охарактеризуйте роль Церкви і духовних осіб у давньоруському суспільстві. Чому більшість руських митців були церковними діячами?
2. Чому, на Вашу думку, зацікавлення давньоруських читачів значно ширше в сфері гуманітарних наук, пізнання Божого слова, ніж у сфері наук природничих і в математиці? Які наслідки це мало для української культури?
3. Назвіть характерні риси візантійського стилю, що прийшов у руське мистецтво з прийняттям християнства. Яких особливостей набув він у давньоруському суспільстві?

**Теми рефератів**

1. Усна народна творчість Київської Русі.
2. Гуманістичні ідеали Київської Русі та їх втілення в «Оповіданні про Бориса і Гліба».
3. Живопис Андрія Рублева і Феофана Грека.

**Варіант 4**

1. Київська (Руська) земля (Куявія) у VIII-IX ст. охоплювала територію:

а) українського Поділля;

б) Середнього Подніпров'я, Подесення та Побужжя;

в) Подесення, Побужжя та Верхнього Поволжя.

2. Зміцнення Руської землі в середині IX ст. пов'язане з іменами князів:

а) Кия, Щека, Хорива;

б) Аскольда, Діра;

в) Рюрика, Синеуса, Трувора.

3. Християнами, як вважають учені, були князі:

а) Аскольд і Олег;

б) Олег і Ольга;

в) Аскольд і Ольга.

4. Населення Київської Русі у повсякденному житті користувалося:

а) старослов'янською мовою, якою написано й більшість богослужбових книжок того часу;

б) давньоруською мовою, яка дійшла до нас завдяки документам та літературним творам русичів;

в) племінними говірками, які з часом злилися в територіальні діалекти.

5. «Потім же, коли Володимир жив у законі християнському, надумав він спорудити кам'яну церкву... і, пославши [послів], привів майстрів із Греків, [і] почав зводити. А коли скінчив споруджувати, прикрасив він її іконами, і поручив її Анастасові — курсунянпну, і попів курсунських приставив служити в ній». У цьому уривкові з літопису йдеться про спорудження:

а) Софійського собору;

б) Десятинної церкви;

в) церкви св. Іллі.

6. Виберіть із перелічених творів давньоруської літератури ті, автором яких вважають Володимира Мономаха: «Повість минулих літ», «Слово про закон і благодать», «Повчання синам», «Житіє преподобного Феодосія Печерського», «Правда Ярославичів», «Грамота до Олега Святославича», «Устав», «Слово о полку Ігоревім».

7. Розташуйте події у хронологічній послідовності:

а) написання Остромирова Євангелія;

б) заснування Києво-Печерського монастиря;

в) створення літописного Київського зводу;

г) видання Ярославового закону «Покон вірний»;

д) написання «Слова про Закон і Благодать»;

е) спорудження Золотих воріт у Києві.

8. Чи правильні наступні твердження:

а) першими руськими святыми були князі Борис і Гліб:

1) так, 2) ні;

б) Святослав був християнином, як і його мати — княгиня Ольга:

1) так, 2) ні;

в) першу спробу ввести християнство як державну релігію здійснив князь Аскольд:

1) так, 2) ні;

г) першим проповідником християнства серед слов'ян вважали апостола Андрія Первозванного:

1) так, 2) ні;

д) княгиня Ольга та князь Володимир Великий були канонізовані і зачислені до лику руських святих:

1) так, 2) ні.

9. Як свідчить літопис, перші школи на Русі заснував князь:

а) Святослав Завойовник; б) Володимир Великий; в) Володимир Мономах.

10. Графіті — це:

а) приватні листи давньоруських часів, написані на березовій корі;

б) ілюстрації у давньоруських книжках, виконані графічно;

в) написи, видряпані на стінах будівель, горщиках тощо.

11. Згідно з літописом, перша бібліотека на Русі була створена при:

а) Софійському соборі в Києві;

б) Софійському соборі в Новгороді;

в) Успенському соборі в Галичі.

12. В архітектурі Київської Русі найпоширенішим був стиль:

а) романський; б) візантійський; в) готичний

13. Вкажіть християнські споруди, збудовані при Ярославі Мудром (3 правильні відповіді):

а) Михайлівський собор; г) церква Святого Пантелеймона;

б) Києво-Печерський монастир; д) церква Святої Ірини;

в) собор Святої Софії; е) Спасо-Преображенський собор.

**Дайте визначення поняттям:** монастир, билина, фреска.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Які ідеї та моральні цінності утверджувалися в художній культурі Русі X-XIII ст.?

2. Яка роль літописів для давньоруського суспільства? Чому у їх створенні були зацікавлені передусім руські князі та їхнє найближче оточення?

3. Які основні теми та проблематика усної народної творчості Руської землі у X-XIII ст.?

**Теми рефератів**

1. Архітектура Київської Русі.

2. Вплив християнства на розвиток давньоукраїнської культури.

3. Освіта Київської Русі.

**Розділ IV. «Українська культура в період її формування (XIV – перша половина XVII ст.)»**

**Варіант 1.**

1. Серед наведених суджень про причини успіхів Литви в її експансії на землі Русі (3 правильні відповіді):

а) Литва не проводила культурно-національної та релігійної експансії, а навпаки, переймала руські звичаї та релігію;

б) Литва виступила як захисниця цих земель від монголо-татар;

в) Польща надала Литві суттєву підтримку, допомогла забезпечити порядок на приєднаних територіях;

г) литовські володарі дотримувалися правила «старовини не порушувати, а новини не вводити»;

- д) русичі за своєю ментальністю були схильні до іноземного панування, не вміли навести ладу у власній державі;
- е) Литва мала добре навчену велику армію, яка й змусила русичів підкоритися.
2. Джерелом права Литовської держави в XIV—XV ст. був:
- а) кодекс Юстиніана;
- б) «Руська правда»;
- в) I Литовський статут.
3. Який період в історії України М. Грушевський називає першим українським культурно-національним відродженням:
- а) XVI ст.;                      б) XVII ст.;                      в) XVIII ст.;                      г) XIX ст.
4. Визначіть, для якого суспільства характерні такі риси (ознаки):
- а) традиційного (аграрно- ремісничого);
- б) модерного індустріального;
- в) постмодерного, (постіндустріального);
- 1) життя людей цілковито залежить від природи, тісно пов'язане з нею;
- 2) основний дохід, а значить, і можливість вижити, люди мають з землі, тож вона — основне багатство;
- 3) в економіці панують натуральне господарство та ручна праця;
- 4) більша частина часу і зусиль людини йде на забезпечення власного виживання;
- 5) місце людини в суспільстві визначається передусім її походженням: існує станове суспільство;
- б) суспільство «замкнуте», не схильне до нововведень і використання «чужого» досвіду, його життя усталене і регулюється звичаями;
- 7) світогляд людей міфологічний або релігійний, погляди ґрунтуються на переказах, власному досвіді та здоровому глузді;
- 8) панівними формами держав є поліси та імперії, в основі держави — примус, опертий на грубу силу. Єдність держави забезпечується також єдиною вірою (церквою) та харизмою володаря, з яким ототожнюється держава.
5. Наприкінці XVI—першій половині XVII ст. в Україні існували:
- а) лише школи при церквах та монастирях, які давали початкову освіту (вміння читати, писати, рахувати, співати) та формували релігійний спосіб мислення;
- б) школи при церквах і монастирях, які давали не лише початкову освіту, а й знання з граматики, риторики, діалектики, піітики, філософії і богослов'я;
- в) школи при церквах та монастирях, які давали початкову освіту, і громадські та приватні школи, де вивчали «сім вільних мистецтв», філософію, богослов'я.
6. Навчання латинською мовою в Україні у першій половині XVII ст. здійснювалося в:
- а) єзуїтських колегіях та православних церковних і монастирських школах;
- б) єзуїтських колегіях та школах православних братств;
- в) єзуїтських та Київській колегіях;
- г) Київській колегії та православних церковних і монастирських школах;
- д) Київській колегії та школах православних братств.
7. Серед названих осіб XVI — першої половини XVII ст. виберіть тих, хто відзначився у сфері шкільництва та просвіти (9 правильних відповідей): Дм.Вишневецький, К.Острозький, С.Наливайко, брати С. та Л. Зизанії, Г.Смотрицький, С.Кішка, І.Борецький, М.Жмайло, Т.Трясило, П.Беринда, М.Смотрицький, І.Сулима, П.Бут, К.Сакович, П.Могила, Я.Остриян.
8. Про який період у житті України міг так писати чужинець: «Починаючи з міста Рашкова, тобто по всій козацькій землі, ми помітили прегарну рису, що нас дуже здивувала: всі вони, за малим винятком, навіть здебільшого їхні жінки та дочки, вміють читати та знають порядок богослужіння і церковний спів. Крім цього, священники вчать сиріт і не дозволяють, щоб вони тинялися неуками по вулицях»:
- а) першу половину XV ст.;

б) першу половину XVI ст.;

в) першу половину XVII ст.

9. Виправіть помилки в тексті (5 помилок):

В Україні, наскільки зараз відомо, першим друкував книги Іван Федорович (Федоров). Він прибув до Києва на початку 70-х років XVI ст. після своєї видавничої діяльності в Москві та Білорусі. Отримавши матеріальну допомогу від місцевих православних купців та ремісників, Федоров 1574 р. видав у цьому місті «Біблію» та «Буквар». Фінансові труднощі спонукали друкаря на запрошення князя Острозького перебратися до Львова. У друкарні К. Острозького Федоров здійснив майже 30 видань, серед яких вирізняється чудовим поліграфічним оформленням «Апостол» — перше повне видання Біблії староукраїнською мовою. Текст її зусиллями вчених Острозького наукового гуртка було звірено з усіма відомими на тої час церковнослов'янськими та грецькими канонізованими текстами. Останні роки свого життя першодрукар провів в Острозі, де похований в Онуфрієвському монастирі.

10. Яке із названих міст у період останньої чверті XVI – першій половині XVII ст. стало головним літературно-видавничим центром України:

а) Київ;

в) Львів;

б) Острог;

г) Чигирін.

11. На початку XVII ст. в Україні почали створювати веселі побутові сценки, які вставляли між актами релігійної драми для розваги глядачів. Такі сценки називалися:

а) вертепами;

б) містеріями;

в) інтермедіями.

12. Із наведених варіантів відповіді виберіть правильний:

а) у XVI—першій половині XVII ст. в Україні найпоширенішим був іконопис, портретний живопис, пейзажний живопис, який набув реалістичних рис;

б) пам'ятки живопису збереглися нерівномірно і найбільша їх кількість походить із Галичини, Волині, Київщини;

в) вирізняються роботи майстерні Федора Сеньковича та продовжувача його творчості — Миколи Петраховича (Львівська школа, Київська школа, Луцька школа).

13. Допишіть речення:

У живописі світського характеру першої половини XVII ст. найпопулярнішим був образ характерника — козака ... .

14. Розташуйте події у хронологічній послідовності:

а) утворення Київської братської школи;

б) утворення Лаврської братської школи;

в) утворення Львівської братської школи;

г) утворення Київської колегії-академії;

д) утворення Острозької школи

**Дайте визначення поняттям:** літопис, полемічна література, унія.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Визначіть особливості культурного розвитку Галицько-Волинського князівства.

2. Змалюйте історичний портрет князя Ярослава Осмомисла. Охарактеризуйте його людські риси та якості полководця і державного діяча.

3. Змалюйте історичний портрет князя Данила Галицького. Охарактеризуйте поряд з особистими якостями його державну діяльність.

**Теми рефератів**

1. Культура Галицько-Волинського князівства та Київської Русі: спільне та відмінне.

2. Значення Берестейського собору 1596 р. для України: релігійна полеміка.

3. Заняття, побут, звичаї, військово мистецтво та культура козаків.

**Варіант 2.**

1. На теренах єдиної митрополії часів Київської Русі дві окремі — Київська та Московська митрополії утворилися:

- а) 1303 р.; б) 1370 р.; в) 1458 р.
2. Столицею своєї держави Данило Галицький обрав місто:
- а) Галич; б) Холм; в) Львів.
3. Встановіть відповідність:
- а) виникнення світської культури, визнання людини найвищою цінністю, поширення індивідуалізму, свободи думки та творчості  
б) утвердження ідей рівності та народовладдя, проголошення права людей на політичну та релігійну свободу, оновлення церкви, звільнення держави від церковної опіки
- 1) реформація  
2) відродження
4. Які організації на території України в період Відродження взяли у свої руки справу організації освіти, навчання, друкування і розповсюдження книг:
- а) університети; в) братства;  
б) монастирі; г) цехи.
5. Розвиток українського шкільництва в XVI—першій половині XVII ст. виявився в:
- а) створенні освітніх закладів з українською мовою навчання, де вивчали історію, географію та літературу;  
б) створенні освітніх закладів з церковнослов'янською мовою навчання, де вивчали грецьку мову та догматику православ'я;  
в) створенні освітніх закладів, де вивчали «сім вільних мистецтв» та філософію.
6. Із наведених варіантів відповіді виберіть правильний:
- а) поширення підручників церковнослов'янської мови — (риторик, граматик, требників) — було зумовлене потребою православних зберегти свою віру і церковнослов'янську мову;  
б) перший підручник з'явився 1586 р. у Вільно. Через 12 років свою (риторику, граматику, піїтику) видав Лаврентій Зизаній, додавши до неї словник перекладів церковнослов'янських слів народною мовою;  
в) підручник Г.Смотрицького, П.Беринди, М.Смотрицького, вийшов у 1619 р. Цією книгою тривалий час користувалися не лише в Україні, а й у сусідніх слов'янських землях.
7. Серед відомих історичних осіб XVI—першої половини XVII ст. відзначте імена письменників-полемістів (10 правильних відповідей): Д.Вишневецький, К.Острозький, Д.Наливайко, брати С. та Л.Зизанії, Г.Смотрицькі, М.Смотрицький, С.Кішка, Христофор Філалет, М.Жмайло, Т.Трясило, З.Копистенський, І.Сулима, П.Бут, Клірик Острозький, Ю.Рогатинець, Я.Острянин, В.Сурозький.
8. Провідне місце серед літературних творів XV—першої половини XVII ст. посідають:
- а) авантюрні романи і твори філософського та етичного спрямування;  
б) твори релігійного змісту: богослужбові книги та переклади писань отців церкви, підручники богослов'я тощо;  
в) літописи, пісні епічного характеру, збірники повчальних висловлювань.
9. Перші книги кирилицею були надруковані в:
- а) другій половині XV ст.;  
б) першій половині XVI ст.;  
в) другій половині XVI ст.
10. Перша точно датована друкована книга України – це...:
- а) «Апостол»; в) «Євангеліє»;  
б) «Буквар»; г) «Житіє святих».
11. Із наведених варіантів відповіді виберіть правильний: Шедевром українського мистецтва рукописної книги і найвизначнішою пам'яткою перекладної літератури XVI ст. текст якої староукраїнською мовою, дуже близькою до народної, дійшов до нас у списку 1571 р. вважають:
- а) Києво-Печерський патерик;  
б) Пересопницьке Євангеліє;  
в) Острозьку Біблію.

12. З XVII ст. в Україні поширюється український народний ляльковий театр, авторами й виконавцями (ляльководами, співаками, інструменталістами) спектаклів в якому були учні братських шкіл та колегіумів. Такий театр називався:

а) вертеп; б) міракль; в) інтермедія.

13. Назвіть ім'я та прізвище історичної особи:

За його ініціативи готувалося до друку перше у словянському світі повне видання Біблії. З метою пошуку достовірного тексту він спорядив послів до Чехії, Польщі, Московії, Болгарії, Греції, Палестини, залучив 72 перекладачів, грецьких вчених. У 1581 р. Біблія побачила світ.

14. Встановіть відповідність між роками та подіями:

а) 1556 – 1561 рр.;	1. вихід Острозької Біблії;
б) 1581 р.;	2. створення Пересопицького Євангелія;
в) 1615 р.;	3. відновлення вищої православної ієрархії;
г) 1620 р.;	4. утворення Київської братської школи.

**Дайте визначення поняттям:** братства, мініатюра, епос.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Охарактеризуйте особливості архітектури Галицько-Волинського князівства.
2. Які проблеми найчастіше розглядаються в літературі XVI - п. половини XVII ст.?
3. Які жанри літератури були найбільш поширені в XVI-першій половині XVII ст.?

**Теми рефератів**

1. Культурна цінність Галицько-Волинського літопису.
2. Український живопис XVI - першої половини XVII ст.
3. Видатні діячі української середньовічної культури.

**Варіант 3**

1. Встановіть, чи належать наведені твердження до догматів (принципів віровчення) православ'я:

а) сходження Духа Святого тільки від Бога-Отця:

1) так, 2) ні;

б) існування «скарбниці добрих діл», якою розпоряджається Церква:

1) так, 2) ні;

в) існування чистилища, в якому душі очищаються від гріхів, щоб потрапити в рай:

1) так, 2) ні;

г) непогрішність папи Римського, в руках якого — вища влада над Церквою

1) так, 2) ні.

2. Мовою ділових документів Литовської держави в XIV— XV ст. була:

а) литовська мова; б) латинь; в) руська мова.

3. Українське відродження у XVI-першій половині XVII ст. виявилось у:

а) поширенні ідей гуманізму та Реформації, розвитку шкільництва, друкарства, літератури і мистецтва;

б) пробудженні в українців прагнення до самовияву як нації, наслідком чого була активізація їхньої політичної діяльності та поширення ідей української державності;

в) пробудженні в українців прагнення до самовияву як нації та в розгортанні процесу їхнього духовного оновлення, свідченням чого була спроба осмислення власного та європейського культурно-історичного досвіду в літературі, реформи церковного життя, створення національного шкільництва та вияви політичної активності козацтва;

г) духовному очищенні українців, свідченням чого були реформи церкви, поширення ідей гуманізму, розвиток шкільництва і мистецтв.

4. Юрій Котермак (Дрогобич) відомий в Україні та Європі сьогодні як:

а) здібний полководець, керівник козацького війська в бою під Хотином у 1621 р.;

б) відомий учений та викладач, професор і ректор Болонського університету (Італія);

в) блискучий політик, один з творців Люблінської унії.

5. У XVI-першій половині XVII ст. «сім вільних мистецтв» та філософію вивчали в:
- езуїтських колегіях, церковних та монастирських право славних школах, Острозькій та Могілянській колегіях;
  - езуїтських колегіях, деяких школах православних братств, Острозькій та Могілянській колегіях;
  - школах православних братств, церковних та монастирських православних школах, Могілянській колегії.
6. Серед перелічених літописів виділіть ті, які були укладені в XIV—першій половині XVII ст. (6 правильних відповідей): Галицько-Волинський літопис, Густинський літопис, Супрасльський літопис, «Повість минулих літ», літопис Биховця, Львівський літопис, Острозький літопис, «Літописці Волині і України», Київський літопис.
7. У період українського відродження XVI – першої половини XVII ст. визначальними в літературі стають такі жанри (4 правильні відповіді):
- поезія;
  - мемуарна література;
  - полемічна література;
  - драматургія.
  - літописання;
  - епос.
8. Засновником Київської колегії (пізніше академії) — єдиного у XVII ст. вищого навчального закладу у слов'ян був:
- П. Сагайдачний;
  - К. Острозький;
  - І. Борецький;
  - П. Могила;
  - Я. Замойський.
9. Яке із названих міст у період останньої чверті XVI – першій половині XVII ст. стало головним літературно-видавничим центром України:
- Київ;
  - Острог;
  - Львів;
  - Чигирін.
10. Встановіть відповідність:
- |                             |                    |
|-----------------------------|--------------------|
| а) Острозька академія       | 1) 1576 чи 1578 р. |
| б) Київська колегія         | 2) 1586 р.         |
| в) Замосцька академія       | 3) 1595 р.         |
| г) Львівська братська школа | 4) 1615р.          |
| д) Київська братська школа  | 5) 1632 р.         |
11. З першої половини XVII ст. в Україні поширювалися п'єси, які ілюстрували біблійні оповідання, життя святих або містили розмови моралізаторського характеру між алегоричними постатями (Правдою і Кривдою, Любов'ю та Смертю тощо). Такі п'єси називалися:
- вертепами;
  - шкільними драмами;
  - інтермедіями.
12. У зв'язку з розвитком друкарства в Україні наприкінці XVI — у першій половині XVII ст. набула поширення ....., у якій, як і в живописі, вже більшою мірою виявилися ознаки:
- фреска;
  - символізму;
  - гравюра;
  - реалізму;
  - мініатюра;
  - формалізму.
13. Встановіть відповідність:
- стійка спільнота, яка має спільну історичну територію або зберігає символічний зв'язок з нею, спільні культурні та психологічні риси, що склалися протягом тривалого часу;
  - стійка етнополітична спільнота, яка має спільні територію, громадянську культуру, економіку, політичну та правову систему;
- нація;
  - етнос (народ).
14. Становлення професійної музики в Україні у XVI—першій половині XVII ст. виявилось у:
- поширенні багатоголосого (партесного) церковного співу по нотах і лінійного нотопису;
  - створенні перших симфоній, опер та балетів переважно духовного змісту;



в) створенні перших композицій світського змісту для багатоголосих хорів та перших українських опер.

**Дайте визначення поняттям:** гуманізм, полемічна література, гравюра.

#### **Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Проаналізуйте погляди українців XVI-XVII ст. на владу і державу.
2. Проаналізуйте погляди українців XVI-XVII ст. на світ, місце та роль людини в цьому світі.
3. Які цінності та моральні принципи утверджували мистецтва XVI— першої половини XVII ст.? Покажіть на прикладі з творів українських письменників, художників, архітекторів та ін.

#### **Теми рефератів**

1. Галицька митрополія: історія розвитку.
2. Особливості релігійної ситуації в Україні XVI-XVII ст.
3. Українська народна творчість. Козацькі думи і європейська епічна традиція.

#### **Варіант 4**

1. Нащадки яких «літописних племен» населяли землі Галичини та Волині?:
  - а) дуліби (бужани, волиняни), уличі, тиверці;
  - б) дуліби (бужани, волиняни), уличі, деревляни;
  - в) дуліби (бужани, волиняни), тиверці, білі хорвати.
2. Введіть у текст «Слова о полку Ігоревім» ім'я князя, про якого оповів літописець: «Галицький...! Високо сидиш ти на своїм золотокованім столі, підпер гори угорської своїми залізними полками, заступив королеві путь, зачинив Дунаю ворота, мечеш тягарі через хмари, суди рядиш до Дунаю. Грозьби твої по землях течуть, одчиняєш ти Києву ворота, стріляєш ти з отчого золотого стола салтанів за землями».
3. Школи при православних церквах та монастирях у XIV-XVI ст. давали:
  - а) лише початкову освіту (вміння читати, писати, рахувати, співати);
  - б) початкову і середню освіту (вміння читати, писати, рахувати, співати та навчали основам «сімох вільних мистецтв»);
  - в) не лише початкову і середню, а й вищу освіту (знання з філософії та богослов'я).
4. Необхідну для політичної та громадської діяльності освіту до останньої третини XVI ст. українці могли здобути тільки у:
  - а) Острозькій академії та Львівській братській школі;
  - б) європейських університетах: Краківському, Празькому, Вютенбергському, Болонському, паризькій Сорбоні та ін.;
  - в) Києво-Могилянській академії.
5. Особливостями середньої та вищої української школи XVI- першої половини XVII ст., порівняно зі школами інших європейських країн, були:
  - а) українська мова навчання, вивчення української історії, географії, літератури;
  - б) вивчення церковнослов'янської та грецької мов, догматики православ'я;
  - в) вивчення «семи вільних мистецтв» і філософії.
6. Серед відомих історичних осіб XVI—першої половини XVII ст. відзначте імена українських поетів (6 правильних відповідей): К.Острозький, Д.Наливайко, Г.Смотрицький, С.Кішка, М.Дорошенко, М.Смотрицький, К.Сакович, М.Жмайло, Т.Трясило, П.Беринда, І.Судима, П.Бут, П.Сагайдачний, Павло Русин.
7. Відомим меценатом, засновником першої в Україні національної школи на зразок середніх та вищих навчальних закладів Європи був:
  - а) Ю.Дрогобич;
  - б) П.Сагайдачний;
  - в) К.Острозький;
  - г) Я.Замойський;
  - д) І.Борецький.
8. Встановіть відповідність:

а) визначний церковний та культурний діяч першої половини XVII ст., автор низки трактатів на захист православ'я («Тренос») та унії, а також «Граматики слов'янської» (1619 р.);

б) письменник і педагог, перший ректор Острозької академії, автор першої друкованої пам'ятки полемічної літератури «Ключ Царства Небесного» (1597 р.);

в) польський шляхтич-протестант, сподвижник К.Острозького, автор відомого полемічного трактату «Апокрисис» (1597 р.);

г) афонський чернець і письменник-полеміст кінця XVI — початку XVII ст., критикував не лише унію й католицизм, а й світську освіту, вимагаючи повернення до аскетизму і простоти старохристиянських братств;

д) визначний філософ та публіцист XVI ст., автор оригінальної політичної концепції, яку сформулював у трактатах «Напучення королеві польському Сигізмунду», «Про турецьку загрозу», «Квінкункс, тобто вірець устрою Польської держави».

1) Христофор Філалет;

2) Станіслав Оріховський Роксолан;

3) Герасим Смотрицький;

4) Мелетій Смотрицький;

5) Іван Вишенський.

9. Ліро-епічні твори XV—XVII ст. з чіткою побудовою (зачин, основна частина, повтор, кінцівка), своєрідною віршовою формою (нерівноскладовість рядків, довільне римування), які зображали, дотримуючись правдивості, життєві факти, суспільні події та історичних осіб і виконувалися речитативом під акомпанемент кобзи, бандури, ліри, були новим жанром української літератури — це:

а) поеми;

г) балади;

б) биліни;

д) інтермедії.

в) думи;

10. Доповніть текст:

В архітектурі України XVI ст. панівним (особливо на Заході) був (готичний стиль, стиль ренесанс, стиль бароко), однак церковна архітектура православних все ще зберігала багато рис традиційного (романського, візантійського, доричного) стилю. Виняток — шедевр ренесансної церковної архітектури Львова — (Успенська церква, церква св. Онуфрія, собор св.Юра) з її Корняктовою вежею-дзвіницею.

11. Встановіть відповідність між роками виходу у світ та назвами шкільних підручників:

а) 1574 р.

1. «ГраMATика», «Лексика» Лаврентія Зизанія;

б) 1596 р.

2. «Буквар» Івана Федорова;

в) 1619 р.

3. «Лексикон слов'яноРуський» Павла Беринди;

г) 1627 р.

4. «ГраMATика слов'янська» Мелетія Смотрицького.

12. Добродійною діяльністю поклала початок братству у Києві. Передала у дар монастирю, школі та лікарні власні володіння. Переїхавши до Луцька, продовжила меценатську діяльність.

13. У якому році була заснована Києво-Могилянська колегія:

а) 1632;

б) 1642;

в) 1652;

г) 1662.

14. Українське друкарство пов'язано з постатями (3 правильні відповіді):

а) Петро Мстиславець;

г) Гедеон Балабан;

б) Йоган Гуттенберг;

д) Франциск Скорина;

в) Іван Федоров;

е) Швайпольт Фіоль.

**Дайте визначення поняттям:** реформація, братства, вертеп.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. XIV-XVI ст. називають епохою Відродження в культурному житті європейських народів. Які риси цієї епохи властиві культурі України цього періоду?

2. Порівняйте тип українця епохи середніх віків (XII-XIV ст.) та епохи Відродження (XVI—першої половини XVII ст.), зазначте найважливіші зміни, що відбулися в способі

життя, звичаях і системі духовних, моральних цінностей наших предків протягом XIV-XVI ст.

3. Проаналізуйте погляди українців XVI-XVII ст. на роль віри і церкви в житті людини, їхні моральні та звичаєві норми.

### Теми рефератів

1. Галицько-Волинське князівство: проблеми стосунків із Західною Європою.
2. Українська освіта XVI-XVII ст. у західноєвропейському та російському контексті.
3. Гуманістичні тенденції у культурному житті України.

## Розділ V. «Культурні процеси в Україні другої половини XVII – XVIII ст.»

### Варіант 1

1. Вкажіть заходи, що обмежували розвиток української культури (3 правильні відповіді):

- а) формування різних поглядів у сіспільстві на історичний розвиток;
- б) перетворення Київської митрополії на єпархію російської церкви;
- в) висилання за кордон «польських» (правобережних) студентів;
- г) ведення ділової документації у державних установах російською мовою;
- д) запровадження модернізаційних змін і відмінностей в одязі;
- е) піднесення усної народної творчості.

2. Кому з українських письменників належить відомий поетичний твір про Коліївщину:

- а) І. Котляревському;
- б) Т. Шевченку;
- в) П. Кулішеві.

3. На землях Гетьманщини та Слобожанщини у другій половині XVII-XVIII ст. діти здобували початкову освіту в:

- а) братських школах;
- б) церковно-приходських школах;
- в) колегіумах.

4. Твором, провідною ідеєю якого є право українців, як самоту нього народу з державним історичним минулим, на державно-політичний розвиток, на автономію в Російській імперії, вважають:

- а) «Синопис»;
- б) «Літопис Самійла Величка»;
- в) «Історію Русов».

5. Який мистецький стиль, що розвинувся в Україні, можна характеризувати таким чином: «Задовольняючи смаки знаті, він підкреслював велич, розкіш та декоративність. Цей стиль мав збуджувати почуття людини і в такий спосіб оволодівати її думками. Він віддавав перевагу формі перед змістом, химерності перед простотою, синтезові перед самотутністю. Саме здатність до синтезу зробила його особливо принадним для українців — нації, котра перебувала між православним Сходом та латинізованим Заходом?»

- а) ренесанс;
- б) бароко;
- в) романтизм.

6. Встановіть відповідність:

- 1) автор 20 концертів і опери «Демофонт»;
  - 2) автор семи десятків хорових концертів і опер «Алкід», «Фабій», «Креонт», «Сокіл», «Син-суперник»;
  - 3) автор 29 хорових концертів, у яких використані українські народні мелодії;
  - 4) теоретик партесного співу і композитор, автор «Граматики музикальної» — одного з перших і кращих посібників для композиторів та хорових диригентів;
- а) Микола Дилецький;
  - б) Максим Березовський;
  - в) Дмитро Бортнянський;
  - г) Артемій Ведель.

7. Гетьман Кирило Розумовський планував відкрити університет у:

- а) Києві;
- б) Ніжині;
- в) Батурині;
- г) Чигирині.

8. Вкажіть, хто з українських культурних діячів сказав про себе «Світ ловив мене, та не спіймав»:

а) О. Рігельман;

в) Д. Бортнянський;

б) Г. Сковорода;

г) Г. Кониський.

**Дайте визначення поняттям:** корогва, бунчуг, літаври.

#### **Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Охарактеризуйте вплив Речі Посполитої на українську культуру.

2. Назвіть причини появи жанру полемічної літератури на українських землях.

3. Що Вам відомо про матеріальну культуру запорозьких козаків.

#### **Теми рефератів**

1. Розвиток освіти та наукових знань в Україні в XIV -першій половині XVII ст.

2. Культура козацької держави (1648-1781 рр.).

3. Українське бароко другої половини XVII-XVIII ст.

#### **Варіант 2**

1. Києво-Могилянський колегіум указом Петра I отримав статус академії в:

а) 1694 р.;

б) 1701 р.;

в) 1711 р.

2. Визначте, в чому полягав внесок Києво-Могилянської академії в розвиток української культури другої половини XVIII ст. (4 правильні відповіді):

а) в академії було сформовано провідний центр філософсько- богословської думки Російської імперії;

б) була центром літописання України;

в) на її базі був згодом сформований Київський університет;

г) випускники та викладачі створили потужну поетичну школу;

д) забезпечила кадрами освітні заклади України і Росії;

е) налагодила друкування українських підручників та книжок;

є) поширювала серед своїх вихованців західні зразки освіченості та культури;

в академії вперше почала вивчатися українська мова.

3. У другій половині XVII—XVIII ст. набуло поширення старшинське літописання. Авторами найбільш відомих «козацьких літописів» були:

а) Ф. Прокопович, Самовидець (можливо, Р. Ракушка-Романовський), Гр. Грабянка;

б) Самовидець (можливо, Р. Ракушка-Романовський), Гр. Грабянка, С. Величко;

в) Самовидець (можливо, Р. Ракушка-Романовський), С. Величко, І. Гізель.

4. Чия це біографія?

Походженням з Полтавщини, з козацького роду, навчався в Києво-Могилянській академії, співав у придворній царській капелі, викладав, останні 25 років життя провів як «мандрівний філософ» та вчитель. Написав низку філософських трактатів та діалогів («Начальная дверь к христианскому добронравию», «Наркиз. Розглагол о том — узнай себе», «Благодариний Еродий» та ін.), а також літературних творів, які зібрав у рукописні збірки «Сад божественних пісень» та «Басні Харківські».

а) Ф. Прокопович;

б) С. Величко;

в) Г. Сковорода.

5. Встановіть авторство названих книг:

а) «Книга житій святих» («Четьї-Мінеї»), «Руно орошенное»;

б) «Мир с Богом человеку», «О истинной вере»;

в) «Лютня Апполонова», «Меч духовний», «Вечерний плач», «Нова міра старої віри»;

г) «Ключ разумения», «Небо новое», «Скарбниця погребная», «Розмова білоцерківська»;

д) «Зегар з полузегариком», «Млеко»;

е) «Разговор Великороссии с Малороссією»;

1) І. Величковський;

2) Л. Баранович;

3) І. Гізель;

4) Д. Туптало;

- 5) І. Галятовський;  
 6) С. Дівович.  
 6. За часів якого гетьмана в українській храмовій архітектурі поширюється стиль барокко:  
 а) К. Розумовського; в) Д. Многогрішного;  
 б) П. Дорошенка; г) І. Мазепи.  
 7. Автором «Оди на рабство» (1783) та поеми «Ябеда» (1798), в яких засуджувалася колоніальна політика російського уряду щодо України, був:  
 а) Г. Полетика; б) В. Капніст; в) О. Бодянський.  
 8. Встановіть відповідність між історичними особами та галузями, у які вони зробили внесок:  
 а) Г. Сковорода; 1) географія, етнографія;  
 б) М. Березовський; 2) філософія, література;  
 в) І. Григорович-Барський; 3) музика;  
 г) О. Шафонський; 4) архітектура.

**Дайте визначення поняттям:** каламар, братства, полеміка.

#### **Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Які Вам відомі основні центри розвитку української культури у зазначений період.
2. Охарактеризуйте духовне життя українського козацтва.
3. У чому полягає вплив діяльності Івана Федорова на розвиток української культури?

#### **Теми рефератів**

1. Полемічна література в Україні кінця XVI - першої половини XVII ст.
2. Творчий внесок Г.Сковороди в духовну культуру українського народу.
3. Українська культура XVI - XVIII ст. та її здобутки.

#### **Варіант 3**

1. У Києво-Могилянській академії основну увагу приділяли вивченню:  
 а) філософії, теології, граматики;  
 б) математики, фізики, географії;  
 в) літератури, історії, музики.
2. Які концептуальні ідеї лежали в основі філософії Г. Сковороди (5 правильних відповідей):  
 а) існування трьох світів: великого — Всесвіту, малого — Людини і символічного — Біблії;  
 б) світ як єдність двох натур: видимої і невидимої, субстанції форми, матерії і Бога;  
 в) необхідність розрізняти дві істини: істину розуму та істину віри, істину логіки та істину одкровення;  
 г) потреба самопізнання, яке є пізнанням свого духу, і через самопізнання — пізнання природи і Бога;  
 д) необхідність експериментального пізнання Природи;  
 е) непомильність розуму, який єдиний є основою пізнання (помилки людини — наслідок впливу на неї емоцій та волі);  
 ж) розуміння держави як гаранта національного життя;  
 з) досягнення соціальної рівності можливе шляхом знищення приватної власності;  
 й) людське щастя як результат самопізнання та наслідок праці згідно з нахилами та душевним спокоєм;  
 к) думка, що лише Божа благодать може вивести людину з інерції гріха.
3. Встановіть відповідність між навчальними закладами та містами, у яких вони знаходились у другій половині XVIII ст.:  
 а) академія; 1) Львів;  
 б) університет; 2) Катеринослав;  
 в) колегіум; 3) Київ;  
 г) Головне дворянське училище; 4) Переяслав.

4. Автором унікальної рукописної збірки «Вірши. Приповістіпосполиті», у якій були зібрані вірші соціально-побутового та філософсько-релігійного змісту, народні приказки українською мовою, був:

- а) Климентій Зиновійв;
- б) Лазар Баранович;
- в) Іван Величковський.

5. У другій половині XVII - XVIII ст. в Україні закладаються основи:

- а) сучасної професійної літератури;
- б) сучасної системи вищої освіти;
- в) сучасної професійної музики.

6. Встановіть відповідність:

- |                            |                        |
|----------------------------|------------------------|
| 1) І. Григорович-Барський; | 10) Г. Сковорода;      |
| 2) Д. Бортнянський;        | 11) В. Боровиковський; |
| 3) І. Гізель;              | 12) І. Величковський;  |
| 4) С. Ковнір;              | 13) І. Некрашевич;     |
| 5) М. Березовський;        | 14) Л. Баранович;      |
| 6) І. Галятовський;        | 15) І. Мартос;         |
| 7) Ф. Прокопович;          | 16) К. Зиновійв;       |
| 8) А. Ведель;              | 17) І. Руткович;       |
| 9) Д. Левицький;           | 18) Й. Кондзелевич;    |

а) літератури;

б) архітектура;

в) образотворче мистецтво;

г) музика.

7. Встановіть відповідність між архітектурними пам'ятками та їхніми творцями:

- |  |  |
|--|--|
| 1) Андріївська церква у Києві;           | а) архітектори Растреллі – Мічурін;              |
| 2) ансамбль церкви Святого Юра у Львові; | б) архітектор Меретин;                           |
| 3) собор Різдва Богородиці в Козельці;   | в) архітектори А.Квасов, І. Григорович-Барський. |

**Дайте визначення поняттям:** реформація, уніатство, гуманізм.

#### **Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Що ви розумієте під поняттям «духовна культура»?

2. На які галузі культури поширюється термін «козацьке барокко»?

3. Які фактори впливали на розвиток української культури XVII – XVIII ст.?

#### **Теми рефератів**

- 1. Козацькі літописи - визначна пам'ятка духовної культури України.
- 2. Козацьке бароко та його характерні риси.
- 3. Діяльність братських шкіл в Україні.

#### **Варіант 4**

1. Першим спеціальним підручником з вітчизняної історії в Україні, Білорусі та Росії був:

а) «Синопис» (автором його вважають І.Гізеля);

б) «Хроніка» (Т.Сафонович);

в) «Краткое описание о козацком малороссийском народе...» (П.Симоновський).

2. Українцям якого часу могли належати такі думки? «Наука — це корінь і насіння, і основа всякої користі як батьківщини, так і церкви. Але на те треба пильно уважати, щоб наука була добра і ґрунтовна. Бо існує наука, негідна цього імені, люди, хоч і розумні, але несвідомі цього, вважають її за справжню науку. Багато шкіл залишилося в давньому стані, так що в них є тільки імена риторики і філософії, і інших наук, а діло не те... Люди, що спробували такої, так би мовити, примарної і примірної науки, дурніші, як невчені ...»:

а) XIV-XV ст.;

б) XVI ст.;

в) XVII-XVIII ст.

3. Встановіть відповідність:

- 1) відомий церковний і громадський діяч, вчений, письменник, викладач Києво-Могилянської академії, радник Петра I, автор «Духовного регламенту» (1721), «Правди волі монаршої...» (1722), драми «Володимир»;
  - 2) «мандрованпий» філософ, педагог, автор ряду філософських трактатів і діалогів та поетичних збірок «Сад Божественних пісень», «Басні Харківські»;
  - 3) відомий церковний діяч, вчений, педагог, професор Києво-Могилянської колегії, протектор Слов'яно-греко-латинської академії в Москві, президент Синоду, автор трактату «Про душу» та ін. творів
  - 4) вчений-богослов, історик, письменник, професор та ректор Києво-Могилянської колегії, автор філософсько-богословських трактатів «Твір про всю філософію» (1645-1647), «Мир з Богом людині» (1669) та ін. Йому ж приписують авторство «Синопису»;
  - 5) проповідник, вчений, церковний та культурний діяч, професор і ректор Києво-Могилянської колегії, архієпископ Білоруський. Йому приписують авторство «Історії Русов»;
- а) Інокентій Гізель;
  - б) Стефан Яворський;
  - в) Феофан Прокопович;
  - г) Григорій Кониський;
  - д) Григорій Сковорода.

4. Чия це біографія?

Російський чиновник високого рангу, поет, автор «Оди на рабство» та поеми «Ябеда», у 1791 р. вів переговори в Берліні про можливість надання допомоги українцям-автономістам у випадку їх відкритого виступу проти російського уряду.

- а) Г.Полетика;
- б) В.Капніст;
- в) В.Лукашевич.

5. Найбільш визначними з мазепинських будов були (3 правильні відповіді):

- а) церква Іоанна Предтечі в Борисоглібському монастирі (Чернігів);
- б) церква Всіх Святих над Окономською брамою Лаври в Києві;
- в) церква Вознесіння в Переяславі;
- г) Андріївська церква у Києві;
- д) ансамбль церкви Святого Юра у Львові;
- е) собор Різдва Богородиці в Козельці.

6. Встановіть відповідність між навчальними закладами та їх місцезнаходженням:

- |                          |                             |
|--------------------------|-----------------------------|
| 1) Правобережна Україна; | а) Чернігівський колегіум;  |
| 2) Лівобережна Україна;  | б) Луцький колегіум;        |
|                          | в) Харківський колегіум;    |
|                          | г) Кам'янецький колегіум;   |
|                          | д) Переяславський колегіум; |
|                          | е) Львівський колегіум.     |

7. Агіографічний жанр в літературі це:

- |                       |                        |
|-----------------------|------------------------|
| а) опис життя князів; | в) опис життя селян;   |
| б) опис життя святих; | г) опис життя монахів. |

**Дайте визначення поняттям:** етногенез, просвітництво, епос.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. У чому полягає історична цінність української козацької літератури?
2. Чи правомірним є називати українську культуру XVII-XVIII ст. «козацьким барокко»?
3. Які актуальні суспільні проблеми відображалися в українському мистецтві у XVIII ст., і чи є вони актуальними в наш час?

**Теми рефератів**

1. Усна народна творчість як елемент духовної культури українського народу.
2. Початок книгодрукування в Україні.
3. Церковна та культурно-просвітницька діяльність Л. Могилы.

## Розділ VI. «Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII – XIX ст.)»

### Варіант 1

1. На який час припадає українське національно-культурне відродження:

- а) перша половина XIX ст.;
- б) середина XIX ст.;
- в) друга половина XIX ст.;
- г) початок XX ст.

2. Енциклопедію «Записки про Малоросію, її жителів та виробництва» почав укладати:

- а) Дмитро Бантиш-Каменський;
- б) Яків Головацький;
- в) Яків Маркевич;
- г) Григорій Полетика.

3. У наведених варіантів відповіді виберіть правильний:

а) в Україні через таємні масонські ложі, які існували в 10-20-х роках XIX ст., їх організатори намагалися залучити малоросійське дворянство до всеросійського опозиційного до самодержавства руху, українського національно-визвольного руху, польського національного руху;

б) на Правобережній Україні організації масонів переважно підтримували ідею утворення загальнослов'янської імперії, відновлення незалежної Української держави, відновлення Речі Посполитої в кордонах 1772 р.

4. «Как жертва всеожжения вспыхнула святая белокаменная, и из конца в конец по всему царству раздался клич, чтобы выходили й стар, й млад заливать вражеской кровью великий пожар московский. Достиг этот судорожный клич й до пределов нашей мирной Украины. Зашевелилась она, моя родная мать; зашевелилось й охочеконное ополчение малороссийское», — в цьому уривку з поеми Т.Шевченка «Близнеци» йдеться про:

- а) події, пов'язані з повстанням під проводом О. Пугачова;
- б) російсько-турецьку війну 1806-1812 рр.;
- в) вторгнення військ Наполеона I у Росію в 1812 р.

5. Діячі Харківського українського культурного осередку в першій третині XIX ст. займалися:

- а) вивченням української історії, народознавчими студіями, творенням літератури народною мовою українців;
- б) організацією для українців гуртків та товариств політичного характеру з метою поширення серед них ідей лібералізму, демократії та націоналізму;
- в) пропагандою серед студентів ідей революційного оновлення суспільства: повалення царського самодержавства, створення федерації слов'янських народів і т.ін.

6. Українську фольклористику започаткувала збірка українських пісень під назвою:

- а) «Опыт собрания старинных малороссийских песен» (укладач М. Цертелєв);
- б) «Малороссийские песни» (укладач М. Максимович);
- в) «Запорожская старина» (укладач І.Срезневський).

7. «Азбучна війна», що в 50-х роках досягла найбільшої гостроти в Галичині, була започаткована:

- а) офіційною заборонаю австрійських властей використовувати латинський шрифт у текстах українською мовою;
- б) намаганням галицького вченого И. Лозинського впровадити латинський шрифт в український правопис.

8. Виберіть серед перелічених прізвища тих галичан, які відомі сьогодні як «Руська трійця» (3 правильні відповіді):

- а) Д. Зубрицький;
- б) М. Левицький;
- в) Й. Лозинський;
- г) М. Шашкевич;
- д) І. Могильницький;
- е) Я. Головацький;
- є) А. Добрянський;
- ж) І. Вагилевич;
- з) О. Духнович.

9. Чия це біографія?



Син вільного селянина. Вчився в Київському університеті. Працював учителем. Був членом Кирило-Мефодіївського братства. Написав низку поетичних та прозових творів, зокрема, перший у новій українській літературі історичний роман. Створив оригінальну українську абетку. Перекладав Біблію, європейських класиків.

а) Т. Шевченко; б) М. Костомаров; в) П. Куліш.

**Дайте визначення поняттям:** реалізм, кобзар, графіка

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Проаналізуйте відмінності між москвофілами та народовцями.
2. Охарактеризуйте діяльність культурно-освітнього товариства «Просвіта».
3. Назвіть відомих Вам театральних діячів цього часу.

**Теми рефератів**

1. Діяльність «Руської трійці» на ниві національно-культурного відродження Галичини.
2. М.С. Грушевський і національно-культурне відродження в Україні кінця ХІХ –початку ХХ ст.
3. Микола Лисенко - визначний діяч музичної культури України.

**Варіант 2**

1. Масонські ложі, що існували в Україні у ХІХ—на початку ХХ ст. - це:

а) професійні організації «вільних каменярів» — ремісників-будівельників, досконалих знавців своєї справи;

б) громадські організації, члени яких, в основному дворяни, були прихильниками абсолютизму і виступали проти суспільних перетворень;

в) таємні релігійно-етичні організації, члени яких висловлювались за моральне вдосконалення людей і об'єднання усіх у «розумному» суспільстві на принципах братерства, рівності, взаємодопомоги і вірності.

2. Серед названих виберіть прізвища тих громадських діячів та митців, чия діяльність була пов'язана з українським культурним осередком у Харкові, що сформувався при місцевому університеті в першій третині ХІХ ст.: Г. Сковорода, І. Котляревський, П. Гулак-Артемівський, Г. Квітка-Основ'яненко, С. Гулак-Артемівський, М. Костомаров, П. Куліш, А. Метлинський, Л. Боровиковський, О. Павловський, М. Гоголь, Т. Шевченко, І. Срезневський.

3. «Руська трійця» здійснювала свою культурно-просвітницьку діяльність у:

а) 20 –х роках ХІХ ст.;

б) 30-х роках ХІХ ст.;

в) 40-х роках ХІХ ст.

4. Представниками «Руської трійці» були здійснені тривалі мандрівки по містечках і селах Галичини, Буковини й Закарпаття, фольклорні записи та описи народного побуту. Друзі підготували до друку збірник «Зоря», який не був дозволений цензурою, і тоді вони випустили в Пешті:

а) Катехизис, альманах;

б) «Запорожская старина»;

в) альманах «Русалка Дністровая».

5. Перший україномовний журнал Російської імперії:

а) «Київська старовина»;

г) «Основа»;

б) «Русалка Дністровая»;

д) «Україна».

в) «Хлібороб»;

6. Встановіть відповідність між прізвищами науковців та їх науковими досягненнями:

а) Д. Яворницький;

б) І. Мечников;

в) І. Пулюй;

г) М. Гамалія;



- 3) лідер Південного товариства декабристів, автор його програмного документа — «Руської правди»;
- 4) член масонської ложі «Любов до істини» в Полтаві, засновник Малоросійського таємного товариства;
- 5) керівники таємної військової організації «Товариство об'єднаних слов'ян»;
- б) правнуки одного з українських гетьманів, активні учасники декабристського руху;
- а) П. Пестель;
- б) К. Рилєєв;
- в) Андрій і Петро Борисови;
- г) Сергій і Матвій Муравйови-Апостоли;
- д) У.Кармалюк;
- е) В.Лукашевич.
2. погодьтеся з наступними твердженнями або заперечте їх:
- а) у родинах козацької старшини наприкінці XVIII—у першій половині XIX ст. розгорнулося активне збирання історичних документів старовинних державних актів, грамот, літописів, хронік тощо  
1) так, 2) ні;
- б) харківський альманах «Молодик», що виходив у 1843-1844 рр., на своїх сторінках містив українознавчі статті та літературні твори українською мовою і був першим україномовним журналом  
1) так, 2) ні;
- в) «Товариство історії та старожитностей російських» в Одесі та «Тимчасова комісія для розгляду давніх актів» у Києві були створені для того, щоб обґрунтувати: Новоросія і Південно-Західний край є «істинно російськими землями»  
1) так, 2) ні;
- г) праці дослідників — членів «Товариства історії та старожитностей російських» та «Тимчасової комісії для розгляду давніх актів» так само, як і зібрані ними документи, засвідчували самотність українського народу  
1) так, 2) ні.
3. Перший на східноукраїнських землях університет європейського зразка було відкрито в:
- а) Києві; б) Харкові; в) Одесі.
4. Першим друкованим публічним виступом на захист української мови, за її необмежене використання в літературі і науці, історики вважають:
- а) «Граматику малоросійського наречія» О. Павловського;
- б) «Взгляд на украинскую старину» М. Костомарова;
- в) «Взгляд на памятники украинской народной словесности» І. Срезневського.
5. На відміну від попереднього покоління будителів національної самосвідомості українців, «Руська трійця»:
- а) була тісно пов'язана з церковними традиціями, відзначалася консервативними поглядами та лояльністю до влади;
- б) стояла на радикальних позиціях, зокрема, будучи пов'язаною з польськими революційними гуртками, готувала антиурядове повстання;
- в) прагнула внести революційні зміни в тогочасну літературу — запровадити в ній вживання народної мови.
6. Напрями діяльності громадівців у 60-і рр. XIX ст. (3 правильні відповіді):
- а) організація недільних шкіл для дорослого населення;
- б) підготовка та видання українських підручників;
- в) видання україномовної преси;
- г) підготовка та видання фундаментальних наукових досліджень з історії та етнографії України;
- д) організація публічних бібліотек;

- е) створення мережі таємних антиурядових гуртків;
- є) поширення антиурядових листівок;
- ж) організація публічних лекцій.

7. Чия це біографія?

Син поміщика-росіянина та селянки-українки. Закінчив Харківський університет. Був одним із засновників Кирило-Мефодіївського братства. Написав ряд фундаментальних праць з історії України XVI—XVIII ст. та літературних творів, як правило, історичного змісту. Вважається засновником народницького напрямку в українській історіографії.

- а) Т. Шевченко;
- б) П. Куліш;
- в) М. Костомаров.

8. Встановіть відповідність між прізвищами письменників і назвами їх творів:

- |                        |                                       |
|------------------------|---------------------------------------|
| а) І. Франко;          | 1. «Лісова пісня»;                    |
| б) Леся Українка;      | 2. «Хіба ревуть воли як ясла повні?»; |
| в) Панас Мирний;       | 3. «Микола Джеря»;                    |
| г) І. Нечуй-Левицький; | 4. «Борислав сміється».               |

9. Встановіть відповідність:

- 1) перемишльський єпископ, галицький митрополит, кардинал, один з фундаторів українського шкільництва в Галичині»
  - 2) опікун шкіл Перемишльської єпархії, директор дяко-вчительського інституту, автор першої в Галичині граматики книжної української мови;
  - 3) священник, автор першої в Закарпатті граматики з широким використанням народної розмовної мови та шеститомної «Історії карпатських русинів»;
  - 4) закарпатський громадський діяч та педагог, автор патріотичних поезій, зокрема й вірша «Я русин був, єсть і буду», який пізніше став гімном Карпатської держави;
  - 5) автор ґрунтовних праць з історії Львова та Галичини, прихильник ідеї «єдинства руского народа»;
- а) Денис Зубрицький;
  - б) Михайло Левицький;
  - в) Михайло Лучкай;
  - г) Іван Могильницький;
  - д) Олександр Духнович.

**Дайте визначення поняттям:** патетика, романтизм, партесний спів.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Охарактеризуйте позитивні чинники впливу на розвиток української культури цього періоду.
2. Порівняйте розвиток освіти у підросійській та підавстрійській Україні.
3. Назвіть відомих Вам українських композиторів цього періоду та їх твори.

**Теми рефератів**

1. Ідеї українського відродження в діяльності Кирило-Мефодіївського товариства.
2. Ідеї українського національно-культурного відродження у творчості Олександра Потебні.
3. М.П. Драгоманов і національно-культурне відродження в Україні другої половини XIX ст.

**Варіант 4**

1. Автором низки поетичних творів на тему української минувшини був один із керівників Північного товариства:
  - а) К. Рилєєв;
  - б) М. Муравйов;
  - в) П. Пестель.
2. Пісня «За Сибіром сонце сходить» розповідає про народного героя:
  - а) Олексія Семенова;
  - б) Устима Кармалюка;
  - в) Лук'яна Кобилицю.

3. Русифікація Правобережної України урядом імперії була спровокована:
- а) декабристським рухом 20-х років XIX ст.;
  - б) польським повстанням 1830-1831 рр.;
  - в) українським національним рухом першої третини XIX ст.
4. Перша наукова граматики української мови, яка заклала основи її наукового опису і могла одночасно служити самовчителем, була складена:
- а) І. Срезневським;
  - б) М. Цертелевим;
  - в) О. Павловським.
5. Встановіть відповідність:
- 1) громадський діяч, економіст, поміщик-ліберал, ініціатор заснування Харківського університету;
  - 2) відомий російський філолог-славист, цікавився українською етнографією, записані на Харківщині, Полтавщині та Катеринославщині пісні, думи та перекази із власними коментарями опублікував у збірниках «Запорожская старина»;
  - 3) етнограф, професор Харківського та Київського університетів, талановитий поет-романтик;
  - 4) зачинатель харківського романтизму, поет і педагог, збирач фольклору, автор історичних «Дум»;
  - 5) виходець із знатної козацько-старшинської родини, «батько української новітньої прози», автор «Малоросійської оповідань»;
  - б) професор (пізніше ректор) Харківського університету, поет та літературознавець, майстер травестованої оди, автор вдалих перекладів од римського поета Горація.
- а) Петро Гулак-Артемовський;
  - б) Григорій Квітка-Основ'яненко;
  - в) Левко Боровиковський;
  - г) Ізмаїл Срезневський;
  - д) Амвросій Метлинський;
  - е) Василь Каразин.
6. «Руською трійцею» називали:
- а) таємний гурток революційне налаштованих студентів Львівського університету;
  - б) альманах, який вийшов у Будапешті в 1837 р.;
  - в) трьох товаришів — учнів греко-католицької семінарії у Львові.
7. Із наведених варіантів відповіді виберіть дві правильні. Перше видання «Кобзаря» Тараса Шевченка вийшло:
- а) Харкові;
  - б) Києві;
  - в) Санкт-Петербурзі
- 1) 1838 р.;
  - 2) 1840 р.;
  - 3) 1843 р.
8. Встановіть відповідність між прізвищами українських письменників і назвами драматичних творів, які були написані ними:
1. В. Винниченко;
  2. І. Карпенко-Карий;
  3. М. Кропивницький;
  4. М. Старицький;
- а) «Украдене щастя»;
  - б) «Маруся Богуславка»;
  - в) «Щаблі щастя»;
  - г) «Сто тисяч»;
  - д) «Дай серцю волю».
9. Встановіть відповідність між культурно-просвітницькими організаціями та їх активними діячами:
- а) Київська громада;
  - б) «Південно-Західний відділ Російського географічного товариства»;
  - в) Чернігівська громада;
  - г) Історичне товариство Нестора Літописця.
1. М. Максимович;
  2. В. Антонович;
  3. П. Чубинський;
  4. Л. Глібов.

**Дайте визначення поняттям:** гуманізм, ренесанс, масонство.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Надайте періодизацію національного відродження в Україні.
2. Розкрийте особливості українського національного відродження XIX у Галичині.
3. Назвіть відомих Вам українських письменників, які мешкали за межами України.

**Теми рефератів**

1. Гуманізм української національної ідеї та її розвиток на різних етапах національно-культурного відродження в Україні.
2. І. П. Котляревський - визначний діяч української культури,
3. Т. Г. Шевченко та розбудова української культури в XIX ст.

**Розділ VII. «Українська культура у XX – на початку XXI століття»**

**Варіант 1**

1. Переважна більшість галичан-українців у XIX - на початку XX ст. за віросповіданням були:

- а) римо-католиками;
- б) греко-католиками;
- в) православними.

2. Більшовики вважали завданням політики «українізації»:

- а) утвердження національної свідомості і державного патріотизму серед українських громадян;
- б) перебудову культури в Україні на ідеологічних засадах марксизму;
- в) розбудову української державності та незалежності;
- г) поширення культурного доробку українських митців в інших радянських республіках.

3. Чи відповідають історичній дійсності такі твердження:

а) у 20-х роках більшовики проводили кампанію з ліквідації неписьменності серед дорослого населення:

- 1) так,            2) ні;

б) завдяки «українізації» зросла кількість навчальних закладів з українською мовою викладання:

- 1) так,            2) ні;

в) у першій половині 20-х років уряд УРСР розпочав підготовку до запровадження загального обов'язкового початкового чотирирічного навчання дітей:

- 1) так,            2) ні;

г) незважаючи на українізацію, 80% шкіл, 60% технікумів, 30% вищих навчальних закладів залишалися російськомовними:

- 1) так,            2) ні;

д) Л. Каганович та М. Мануїльський підтримували позицію українського націонал-комунізму:

- 1) так,            2) ні.

4. Лесь Курбас та Гнат Юра були відомими:

- а) поетами;
- б) композиторами;
- в) театральними режисерами;
- г) вченими.

5. Встановіть відповідність між прізвищами історичних осіб, галузями їх діяльності та характеристикою творчості або творами:

- |                 |                                 |
|-----------------|---------------------------------|
| а) С. Єфремов;  | 1. поезія;                      |
| б) О. Довженко; | 2. кіномистецтво;               |
| в) Г. Верьовка; | 3. театр;                       |
| г) І. Іжакевич; | 4. музика;                      |
| д) В. Сосюра;   | 5. історія, літературознавство; |

- е) Л. Курбас; 6. образотворче мистецтво;  
А) організатор театру «Березіль» у Харкові;  
Б) диригент Київської консерваторії, організатор і керівник Українського державного народного хору;  
В) збірка поезій «Поезії», «Червона зима», «Залізниця», «Червоні троянди»;  
Г) «Заколот селян». «Тарас Шевченко – пастух», ілюстрації до «Кобзаря» Т. Шевченка, «Енеїди» І. Котляревського;  
Д) «Історія українського письменства», «Іван Франко», «Михайло Коцюбинський», «Панас Мирний»;  
Е) «Звенигора», «Арсенал», «Земля».

6. Серед перелічених українських науково-освітніх організацій відберіть ті, котрі в міжвоєнний період своєю діяльністю чинили опір процесові денационалізації, який здійснювався урядом Польщі в Східній Галичині ( 4 правильні відповіді):

- а) Академія Наук УСРР;  
б) «Рідна школа»;  
в) «Просвіта»;  
г) Київський, Харківський, Одеський університети;  
д) Український таємний університет у Львові;  
е) Наукове товариство ім. Т.Шевченка.

7. Ідейні переслідування українських митців у 1945-1953 рр. були спричинені:

- а) особистою неприязню радянських лідерів УРСР до переслідуваних авторів;  
б) антигуманним спрямуванням творів українських авторів;  
в) намаганням радянських лідерів посилити контроль над суспільством, залякати та ізолювати тих, хто вороже чи хоча б скептично ставився до комуністичної ідеології, політичного устрою й економічних порядків в УРСР, схилився до підтримки національної ідеї.

8. Перехід до загальної обов'язкової середньої освіти, який законодавчо був закріплений у Конституції УРСР 1978 р.:

- а) свідчив про високий рівень забезпечення культурних та духовних потреб населення республіки, відбивав відповідний освітній рівень учнів середніх шкіл, сприяв вдосконаленню навчальної та професійної підготовки випускників середніх шкіл, особливо в сільській місцевості;  
б) значно знизив якість навчального процесу; породив нездорову атмосферу для роботи шкіл та інших середніх навчальних закладів, яка тепер оцінювалася переважно за кількісними показниками; призвів до погіршення матеріально-технічного забезпечення роботи навчальних закладів, збільшення навантаження вчителів в умовах низької оплати праці;  
в) практично не був реалізований, у державі не вистачало матеріальних та фінансових ресурсів для виконання цього положення Конституції 1978 р.

9. Встановіть відповідність між прізвищами кінорежисерів та назвами створених ними художніх фільмів:

- |                   |                                   |
|-------------------|-----------------------------------|
| а) С. Параджанов; | 1) «Тіні забутих предків»;        |
| б) І. Миколайчук; | 2) «Білий птах з чорною ознакою»; |
| в) Л. Осика;      | 3) «Криниця для спраглих»;        |
| г) Ю. Іллєнко;    | 4) «Камінний хрест»               |

10. Вищий навчальний заклад, який відродився в роки незалежності на базі українських культурних традицій, — це:

- а) Київський державний університет ім. Т.Шевченка;  
б) Києво-Могилянська академія;  
в) Греко-католицький ліцей у Львові.

Дайте визначення поняттям: українізація, ідеологія, оперета.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Охарактеризуйте розвиток української культури за часів гетманату П. Скоропадського.
2. Основні літературні напрямки в Україні у 20 – 30-і рр. ХХ ст.
3. Назвіть відомих Вам діячів української культури 60 -70 рр. ХХ ст.

### Теми рефератів

1. Культура національних меншин сучасної України.
2. Українська культура в умовах євроінтеграції.
3. Роль культури у процесі розвитку сучасного українського суспільства.

### Варіант 2

1. Ставлення більшовиків до розвитку культури в УСРР у 20-х роках полягало у:
    - а) піклуванні про створення умов для вільного розвитку національної культури, мови, освіти, у задоволенні права усіх верств населення України на культурне самовираження у будь-якій формі;
    - б) підпорядкуванні національної культури ідеологічним догмам марксизму, підтримці лише тих представників української культури, які цілковито поділяли тези партії про розвиток єдиної інтернаціональної соціалістичної культури, нетерпимості до тих, хто заперечував право більшовиків на істину щодо культуротворчих процесів;
    - в) невтручанні більшовиків у сферу культурного розвитку, позаяк вони вважали, що створення економічних та політичних умов для побудови соціалізму і комунізму автоматично призведе до відповідних змін у культурі.
  2. Режисером художніх фільмів «Звенигора», «Арсенал», «Земля» був:
    - а) В. Гардін;
    - б) О. Довженко;
    - в) Л. Ревуцький.
  3. Із наведених у варіантів відповідей виберіть два правильних. Представниками «неокласичного» напрямку в українській літературі початку 20-х років були... Вони гуртувалися навколо журналу:
 

а) В. Сосюра;	1) «Книгарь»;
б) О. Вишня;	2) «Записки НТШ»;
в) М. Зеров;	3) «Сучасність»
г) М. Рильський).	
  4. Встановіть відповідність між прізвищами історичних осіб, галузями їх діяльності та характеристикою творчості або творами:
 

а) М. Грушевський;	1. драматургія;
б) В. Вернадський;	2. філософія, природознавство;
в) Б. Лятошинський;	3. історія;
г) М. Куліш;	4. образотворче мистецтво;
д) Ф. Кричевський;	5. поезія;
е) П. Тичина;	6. музика.
  - А) перший президент Української академії наук, паці – «Очерки геохімії», йому належать вчення про біосферу, ноосферу, дослідження радіоактивності;
  - Б) «Історія України-Русі», часописи «Україна», «За сто літ», організатор науково-дослідних кафедр історії України у багатьох вузах;
  - В) збірки «Сонячні кларнети», «Плуг», «Замість сонетів і октав», «В космічному оркестрі», «Вітер з України»;
  - Г) «97», «Народний Малахій», «Мина Мазайло», «Отак загинув Гуска», «Комуна в степах», «Зона», «Прощай, село»;
  - Д) «Золотий обруч», «Захар Беркут», обробки українських народних пісень і романсів;
  - Е) «Життя», «Переможці Врангеля», пейзажі
5. Чи відповідають історичній дійсності такі твердження:
    - а) з-поміж окупованих німцями під час другої світової війни українських територій найбільш інтенсивно культурно-освітня і літературно-мистецька робота здійснювалася у Галичині:
      - 1) так,
      - 2) ні;



б) у Львові в 1941-1942 рр. українські науковці почали відновлювати діяльність Всеукраїнської академії наук:

- 1) так, 2) ні;

в) на окупованих територіях відновили діяльність Українська автокефальна православна церква й Українська автономна православна церква:

- 1) так, 2) ні.

6. Ідеологічний тиск радянської влади на українську інтелігенцію (ждановщина) призвів до:

а) бурхливого сплеску художньої творчості в УРСР і появи численних високохудожніх творів;

б) посилення опору української інтелігенції ідеологічному диктатові й відходу багатьох відомих митців від методу соціалістичного реалізму та класового підходу, до зростання кількості творів, провідною в яких стала національна ідея;

в) зростання кількості «художньої продукції», більша частина якої була низькопробною, «на злобу дня», і не заслуговувала на увагу, у той час коли інші — високохудожні твори — залишалися поза увагою читача чи глядача, а то й були цілком недоступні йому.

7. Умови розвитку української культури наприкінці 50-х—у середині 60-х років визначалися:

а) обмеженістю та непослідовністю процесу демократизації суспільного життя в СРСР, що призвело до посилення процесів ідеологізації, русифікації, а також виявилось в застосуванні принципу залишкового фінансування української культури;

б) процесом десталінізації, який започаткував демократизацію усіх сторін життя радянського суспільства, створення найсприятливіших умов для повноцінного розквіту української національної культури та мови;

в) ідеологічною реакційністю та консерватизмом політики КПРС у культурно-духовній сфері, запереченням права національних культур на самостійний розвиток, неприязню до всього українського, забороною на використання української мови, закриттям українських освітніх закладів.

8. У 70-х роках в УРСР у системі народної освіти відбувся перехід до обов'язкової загальної :

а) початкової освіти;

в) середньої освіти;

б) восьмирічної освіти;

г) вищої освіти.

9. Українська громадська група сприяння виконанню Гельсинських угод (Українська Гельсинська спілка) була створена у:

а) 1966 р.;

в) 1976 р.;

б) 1970 р.;

г) 1980 р.

10. Встановіть відповідність між прізвищами діячів науки, культури і сферами їх діяльності:

а) Ю. Андрухович;

1. історія;

б) І. Дзюба;

2. нова українська проза та поезія;

в) Р. Віктюк;

3. літературознавство;

г) В. Смолій;

4. театральна режисура.

**Дайте визначення поняттям:** дисидент, соціалістичний реалізм, графіка.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Охарактеризуйте розвиток української культури за часів Центральної Ради.

2. Чи існує у сучасній Україні мовна проблема. Відповідь обґрунтуйте.

3. Назвіть відомих Вам сучасних українських композиторів та їхні твори.

**Теми рефератів**

1. Леонід Курбас і українське театральне мистецтво 20-х років ХХ ст.

2. Культура української діаспори ХХ – ХХІ ст.

3. Досягнення української культури за роки незалежності.

**Варіант 3**

1. У 20-х роках більшовицький курс на «українізацію» отримав підтримку з боку українських комуністів — прихильників ідеї національного відродження:
  - а) Д. Мануїльського, Г. Гринька, О. Шумського, Д. Лебеда;
  - б) О. Шумського, М. Скрипника, Г. Гринька;
  - в) М. Скрипника, Л. Кагановича, Г. Гринька, Д. Лебеда.
2. Лесь Курбас був художнім керівником:
  - а) державного драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка;
  - б) театру «Березіль».
3. Встановіть відповідність:
 

а) Л. Писаржевський;	1) хімія;
б) О. Палладій, В. Вернадський ;	2) гідромеханіка;
в) А. Кримський;	3) біохімія;
г) Д. Багалій, В. Бузескул, М. Грушевський;	4) історія;
д) Г. Проскура;	5) філологія, сходознавство;
е) М. Туган-Барановський;	6) економіка
4. «Розстріляне відродження» – це явище в історії української культури, що припадає на:
 

а) 20-і рр. ХХ ст.;	в) 40-і рр. ХХ ст.;
б) 30-і рр. ХХ ст.;	г) 50-і рр. ХХ ст.
5. Встановіть відповідність між прізвищами історичних осіб, галузями їх діяльності та характеристикою творчості або творами:
 

а) Л. Ландау;	1. кіномистецтво;
б) О. Довженко;	2. історія козацтва;
в) К. Данькевич;	3. поезія;
г) М. Рильський;	4. музика;
д) А. Кримський;	5. літературознавство, філологія, сходознавство;
е) М. Слабченко;	6. фізика.

А) дослідження магнетизму, твердих тіл, плазми, атомного ядра, квантових часток;  
 Б) «Арсенал», «Земля», «Аероград», «Щорс»;  
 В) збірки «Київ», «Літо», «Україна»;  
 Г) «Історія мусульманства», «Історія Туреччини та її письменства», «Нариси з історії української мови»;  
 Д) «Соціально-правова організація Січі Запорозької»;  
 Е) опера «Богдан Хмельницький», балада «Лілея», пісні, композиції.
6. Русифікацію народної освіти в УРСР, яка посилилася в процесі реформування системи народної освіти у 1959 р.:
  - а) з розумінням зустріла українська творча інтелігенція, яка поділяла позицію партії щодо інтернаціоналізації та «зближення і злиття націй» у соціалістичному суспільстві;
  - б) українська творча інтелігенція розцінювала як загрозу знищення української національної культури і масово чинила їй опір;
  - в) українська інтелігенція зустріла загалом схвально і лише деякі її представники — М. Рильський, М. Бажан, Л. Костенко — виступили проти прихованого знищення української мови та культури;
  - г) українська творча інтелігенція сприйняла негативно, однак лише деякі її представники — М. Рильський, М. Бажан, Л. Костенко — виступили проти прихованого знищення української мови та культури.
7. Перший-восьмий випуски самвидавівського журналу «Український вісник» були підготовані в:
 

а) 1961-1965 рр.;	б) 1970-1974 рр.;	в) 1976-1980 рр.
-------------------	-------------------	------------------
8. «Українська Гельсинська спілка» — це:
  - а) громадська організація, яка не ставила за мету політичну боротьбу проти існуючого режиму, а керувалася у своїй діяльності гуманітарно-правовими мотивами, спрямовуючи її на ознайомлення світового співтовариства з фактами порушення прав людини в Україні;

б) громадська організація, яка в своїй діяльності ставила політичні вимоги, а саме: реалізація Україною конституційного права на добровільний вихід зі складу СРСР, створення незалежної Української держави, демократизація суспільного життя республіки;

в) політична партія, яка проголосила непримиренну тотальну війну КППС та радянському ладові в Україні і метою якої була повна національно-державна незалежність України, ліквідація диктатури КППС, демократизація політичного життя та переведення економіки на ринкові засади.

9. Яка з названих ознак найбільш повно характеризує метод соціалістичного реалізму, в рамках якого повинні були в сталінську епоху творити українські митці:

а) зображення виняткових людей за незвичайних обставин;

б) відтворення почуттів і пристрастей людини як основний предмет зображення;

в) раціоналізм, ігнорування особистих почуттів;

г) возвеличення людини-трудівника як носія ідеалів існуючого ладу;

д) правдиве конкретно-історичне всебічне зображення типових подій і характерів у типових обставинах.

10. Закон УРСР про мову (1989 р.):

а) підтвердив статус в Україні російської мови як державної, забезпечив рівноправні умови для розвитку української мови та мов національних меншин у республіці;

б) визнав державний статус української мови, статус російської мови як мови міжнародного спілкування, а також забезпечив умови для рівноправного розвитку мов національних меншин в Україні;

в) визнав державний статус української мови, забезпечив рівноправні умови розвитку та використання мов національних меншин, зокрема російської.

**Дайте визначення поняттям:** лікбез, діаспора, плюралізм.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Значення українізації 20-х рр. для культурного розвитку України

2. Розкрийте трагічний вплив репресивних акцій сталінізму на українську національну культуру.

3. Проаналізуйте релігійну ситуацію сучасної України.

**Теми рефератів**

1. Стрілецький епос та його місце в українській культурі ХХ ст.

4. Микола Хвильовий - визначний діяч «розстрілиного відродження».

5. Олександр Довженко - основоположник українського кіномистецтва.

**Варіант 4**

1. Опір процесові «українізації» чинили:

а) українська інтелігенція, яка не хотіла співпрацювати з більшовиками, бо вважала політику «українізації» тимчасовою та обмеженою;

б) державні чиновники та партійні функціонери, які за походженням здебільшого були не українцями, а тому інтереси українського культурного відродження були їм незрозумілі;

в) більшість населення України, яке за умов повоєнної господарської розрухи та голоду було нездатне сприймати ідеї відродження української культури.

2. Провідним літературним об'єднанням у 20-х роках в Україні була Вільна академія пролетарської літератури (ВАПЛІТЕ), ідейний лідер якої:

а) М. Хвильовий;

б) П. Тичина;

в) М. Зеров;

г) В. Сосюра.

3. До «романтичної» течії в українській поезії початку 20-х років належали:

а) П. Тичина, В. Сосюра, В. Чумак, Г. Чупринка, О. Олесь, М. Семенко;

б) В. Сосюра, В. Чумак, В. Елан-Блакитний, І. Кулик, П. Тичина;

в) М. Зеров, П. Филипович, М. Рильський, М. Драй-Хмара, О. Бургардт.

4. Першим президентом Української Академії Наук був:

- а) М. Грушевський; б) В. Вернадський; в) А. Кримський.

5. Єдиним легальним українським вищим навчальним закладом у міжвоєнній Польщі був(ла):

- а) Львівський університет;  
б) Львівська політехніка;  
в) Богословська (теологічна) академія у Львові.

6. Яке твердження найбільше відповідає історичній дійсності:

а) у першій половині 60-х років процеси демократизації суспільного життя в УРСР позитивно вплинули на становище церкви та віруючих; були зняті обмеження з релігійної діяльності, відроджувалися церкви, яким поверталось націоналізоване майно;

б) у першій половині 60-х років процеси демократизації суспільного життя в УРСР минули релігійно-церковну сферу; стосовно церкви і віруючих комуністи продовжували проводити політику активної світоглядної боротьби, насадження атеїстичного світобачення, вдавалися до обмежень релігійної діяльності та переслідування віруючих;

в) у першій половині 60-х років обмеженість процесів демократизації суспільного життя в УРСР призвела до формального (лише на папері) поліпшення становища віруючих та церкви в республіці; їм поверталось право на вільне віросповідання, однак так і не були розроблені механізми реалізації демократичних прав віруючих громадян республіки.

7. У 70-80-х роках серед засуджених і ув'язнених у радянських концтаборах були також українські літератори:

- а) І. Світличний, І. Дзюба;  
б) В. Стус, І. Світличний;  
в) В. Стус, О. Корнійчук.

8. Встановіть відповідність між прізвищами письменників та назвами їх творів:

- |                 |                                 |
|-----------------|---------------------------------|
| 1. І. Драч;     | а) «Мальви»;                    |
| 2. Д. Павличко; | б) «Таємниця творчого обличчя»; |
| 3. В. Стус;     | в) «Король і корона»;           |
| 4. Р. Іванчук;  | г) «На срібному березі»;        |
|                 | д) «Дорога болю».               |

9. О. Майборода, В. Івасюк, О. Білаш — відомі українські:

- |                 |                    |
|-----------------|--------------------|
| а) письменники; | в) режисери;       |
| б) композитори; | г) оперні співаки. |

10. Встановіть відповідність між прізвищами громадських діячів, сферами їх діяльності та досягненнями:

- |                     |                   |
|---------------------|-------------------|
| а) Р. Лижичко;      | 1. медицина;      |
| б) А. Шевченко;     | 2. музика;        |
| в) М. Амосов;       | 3. футбол;        |
| г) М. Брайчевський; | 4. історія;       |
| д) В. Кличко;       | 5. кіномистецтво; |
| е) Б. Ступка;       | 6. бокс;          |

А) володар «Золотого м'яча – 2004 р.»;

Б) науковець-дисидент, автор статті «Приєднання чи возз'єднання»;

В) ефективні методи лікування хвороб серця;

Г) переможець Євробачення – 2004 р.;

Д) чемпіон світу з боксу у супертяжкій вазі в 2004 р.;

Е) фільми «Водій для Віри», «Вогнем і мечем», «Свої», «Молитва за Мазепу».

**Дайте визначення поняттям:** тоталітаризм, плюралізм, інтеграція.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Які процеси об'єднують під виразом «радянська західних областей України»? Розкрийте наслідки радянської західних областей України в політичній, економічній та соціально-культурній сферах.
2. Виявіть спільне і відмінне у способі життя та світогляді українців східних і західних областей УРСР у повоєнні роки.
3. Назвіть відомих Вам діячів української культури, що зазнали ідейних переслідувань у другій половині 40-х—на початку 50-х років (так звана ждановщина). Які моменти в їхній творчості «не відповідали» завданням партії?

#### Теми рефератів

1. Митрополит Української Греко-католицької церкви Андрей Шептицький - визначний діяч духовної культури українського народу.
2. Розвиток української культури у роки Великої Вітчизняної війни.
3. Вплив дисидентського руху на культурний розвиток України.

### Розділ VIII. «Культура Слобожанщини»

#### Варіант 1

1. Які регіони входили до історичних областей Слобожанщини? (4 правильні відповіді).
 

а) Полтавська обл.;	д) Одеська обл.;
б) Сумська обл.;	е) Донецька обл.;
в) Дніпропетровська обл.;	ж) Луганська обл.;
г) Харківська обл.;	з) Київська обл.
2. Найвідомішим дослідником слобідського краю був ...
  - а) С.Климовський-Климов;
  - б) Є.К.Федін;
  - в) Д.І.Багалій;
  - г) С.А.Таранушенко.
3. Що складало основу побутових свят Слобожанщини:
  - а) трудовий сільськогосподарський календар;
  - б) язичницькі вірування;
  - в) греко-римська міфологія.
4. Життєвий та творчий шлях яких українських письменників був пов'язаний зі Слобожанщиною:
  - а) Т. Шевченко, Марко Вовчок, Панас Мирний;
  - б) П. Гулак-Артемівський, Є Гребінка, Г. Квітка-Основ'яненко;
  - в) М. Коцюбинський, О. Кобилянська, Б. Грінченко.
5. Який авангардний стиль в архітектурі набув поширення в 20-ті роки ХХ ст. у Харкові:
  - а) еkleктика;
  - б) функціоналізм;
  - в) протоконструктивізм;
  - г) класицизм.
6. Батьківщиною видатного художника І.Ю.Рєпіна є:
 

а) Ізюм;	в) Полтава;
б) Харків;	г) Чугуїв.
7. На честь якого великого українського композитора названий Харківський театр опери та балету?
 

а) М.Лисенка;	б) М.Березовського;	в) Д.Бортнянського.
---------------	---------------------	---------------------
8. Встановіть відповідність між старими та новими назвами вулиць Харкова:
 

а) вулиця Німецька;	1) вулиця Пушкінська;
б) Купецький спуск;	2) вулиця Халтуріна;
в) провулок Класичний;	3) вулиця Квітки- Основ'яненка;
г) Горяннівський провулок;	4) провулок Короленко;

9. Альтанка-фонтан «Дзеркальний струмінь» був споруджений 1947 р. за проектом архітектора:

- а) В. Коржа; в) Н. Фоменко;  
б) Л. Білостоцького; г) Б. Едуардса.

**Дайте визначення поняттям:** кадуцей, слобода, етнографія.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Охарактеризуйте господарські заняття перших переселенців до Слобожанщини.
2. Які теорії щодо походження назви міста Харкова Вам відомі.
3. Назвіть відомих Вам акторів, які жили та працювали у Харкові.

**Теми рефератів**

1. Традиційний одяг слобожан.
2. Полковий устрій Слобідської України.
3. Освіта і наука Харківщини за роки незалежності.

**Варіант 2**

1. Слобідська Україна – це ...

- а) Лівобережна Україна; б) Правобережна Україна;  
в) Київщина; г) території Кримської області

2. Яке давнє місто сучасної Харківщини згадується у «Слові о полку Ігоревім?»:

- а) Донець; б) Валки; в) Вовчанськ.

3. Яким святом слобожани відзначали весняне пробудження природи:

- а) Стрітінням; б) Масляною; в) Великоднем.

4. Зразком якого архітектурного стилю вважається Благовіщенський собор у Харкові?:

- а) модерну; б) бароко; в) візантійського.

5. Початок театрального життя на Слобожанщині пов'язаний із:

- а) відкриттям у Харкові першого театру;  
б) появою Ємського указу Олександра ІІ;

в) гастролями російської трупи, створеної Л.Млотковським.

6. Який вид образотворчого мистецтва набув поширення на Слобожанщині під час революційних подій 1917 року?

- а) графіка; в) скульптура;  
б) плакат; г) живопис.

7. Життєвий та творчий шлях яких українських письменників був пов'язаний з Харківщиною:

- а) Остап Вишня, П. Тичина, В. Сосюра;  
б) Г. Тютюнник, М. Рильський, О. Гончар;  
в) М. Хвильовий, М. Куліш, М. Зеров.

8. Встановіть відповідність між старими та новими назвами вулиць Харкова:

- а) Торгова площа; 1) вулиця Кооперативна;  
б) Сінна вулиця; 2) Пролетарська площа;  
в) Базарна площа; 3) площа Конституції;  
г) Николаєвська площа; 4) площа Рози Люксембург.

9. Пам'ятник Леніну було встановлено 1963 року:

- а) скульптор М. Овсянкін і архітектор Е. Черкасов;  
б) скульптори М. Вронський, О. Олійник, архітектор О. Сидоренко;  
в) скульптор В. Рябінін та архітектор А. Алло.

**Дайте визначення поняттям:** розстріляне відродження, коренізація, діаспора.

**Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Назвіть відомих Вам художників ХХ – ХХІ ст., які жили та працювали у Харкові.
2. Охарактеризуйте особливості літературного процесу Харківщини у 20 – 30-і рр. ХХ ст.
3. До якого архітектурного стилю належить будівля Госпрому?

**Теми рефератів**

1. Театральне мистецтво сучасної Харківщини.
2. Харків'яни – класики української літератури.
3. Герб міста Харкова.

### Варіант 3

1. Заселення і освоєння слобідських земель розпочинається з ... поля:
  - а) Мертвого;
  - б) Дикого;
  - в) вільного.
2. Територія сучасної Харківщини в VII – на початку IX ст. входила до складу:
  - а) Волзької Булгарії;
  - б) Хазарського Каганату;
  - в) Київської Русі.
3. Колядки в Слобідській Україні співались:
  - а) перед Різдом;
  - б) перед Новим роком;
  - в) перед Масляною.
4. Найбільша площа в Європі з'явилась у 30-х роках XX ст. в:
  - а) Києві;
  - б) Москві;
  - в) Харкові;
  - г) Варшаві.
5. Перше з масових літературних об'єднань в радянській Україні, створена в Харкові:
  - а) «Пролеткульт»;
  - б) «Гарт»;
  - в) «Плуг».
6. Засновник театру «Березіль» (Харківський театр ім. Т.Г.Шевченка):
  - а) Т.Шевченко;
  - б) Лесь Курбас;
  - в) Г.Квітка-Основ'яненко.
7. Встановіть відповідність між старими та новими назвами вулиць Харкова:
 

а) Мало-Сумська вулиця;	1) вулиця Совнаркомівська;
б) Кладбищенський провулок;	2) вулиця Іванова;
в) Ветеринарна вулиця;	3) вулиця Артема;
г) Єпархіальна вулиця;	4) вулиця Гоголя.
8. Монумент на честь проголошення Радянської влади в Україні в Харкові було споруджено 1975 року:
  - а) скульптори В. Агібалов, Я. Рик, М. Овсянкін;
  - б) скульптор М. Овсянкін і архітектор Е. Черкасов;
  - в) скульптори М. Вронський, О. Олійник, архітектор О. Сидоренко;
  - г) скульптор В. Рябінін та архітектор А. Алло.
9. Життєвий та творчий шлях яких українських художників був пов'язаний з Харківщиною:
  - а) М. Самокиш, Н. Соболев, А. Константинопольський;
  - б) М. Вронський, О. Лопухов, О. Хвостенко-Хвостов;
  - в) О. Саєнко, Г. Васецький, Б. Мазур.

**Дайте визначення поняття:** слобода, музей, колегіум.

### Завдання для письмової самостійної роботи

1. Охарактеризуйте розвиток освіти рідного краю у XVIII – XIX ст.
2. Назвіть відомі Вам музеї та виставкові зали Харкова.
3. Чим обумовлена національна толерантність населення Слобожанщини?

### Теми рефератів

1. Заселення Слобожанщини: геополітичні особливості.
2. Інтер'єр традиційного житла слобожан.
3. Література сучасної Харківщини.

### Варіант 4.

1. Періодом найінтенсивнішого заселення українцями Слобожанщини є:
  - а) XII-XIII ст.;
  - б) XIV-XVI ст.;
  - в) XVII-XVIII ст.;
  - г) XIX-XX ст.;
  - д) XX-XXI ст.
2. Свято Купала – найпоширеніше свято в Слобожанській обрядовості, присвячене давньоукраїнському богу:

- а) рибальства;                      б) бортництва;                      в) врожайності і добробуту.
3. Найпопулярнішим видом образотворчого мистецтва у XVII-XVIII ст. в Слобідській Україні була:
- а) фреска;                      б) ікона;                      в) графіка;                      г) скульптура.
4. Перші церкви Слобідської України були зразками ...
- а) українського народного дерев'яного зодчества;  
б) козацького бароко;  
в) російсько-візантійського стилю.
5. Першим вищим навчальним закладом в Слобідській Україні був ...
- а) Харківський колегіум;  
б) Києво-Могилянська академія;  
в) Харківський університет.
6. Автором пам'ятника Т.Г.Шевченку в Харкові був ...:
- а) М.В.Манізер;                      б) М.Г.Лисенко;                      в) І.І.Андріолетті.
7. Відомий кінорежисер, актор Леонід Биков починав свою творчу діяльність в одному з Харківських театрів:
- а) театр опери та балету ім. М.Лисенка;  
б) драматичному театрі ім. О.Пушкіна;  
в) ляльковому театрі;  
г) драматичному театрі ім. Т.Шевченка.
8. Встановіть відповідність між старими та новими назвами вулиць Харкова:
- |                               |                          |
|-------------------------------|--------------------------|
| а) Садово-Куликовська вулиця; | 1) вулиця Тринклера;     |
| б) Лазаретна вулиця;          | 2) вулиця Дарвина;       |
| в) Госпитальний провулок;     | 3) вулиця Петровського;  |
| г) Басейний провулок;         | 4) вулиця Данилевського. |
9. Пам'ятник Ярославу Мудрому відкритий 8 жовтня 1999 року біля Національної юридичної академії. Пам'ятник заввишки 4,8 метра зображає князя сидячим зі збіркою законів «Руська Правда» у руках:
- а) скульптор М. Овсянкін і архітектор Е. Черкасов;  
б) скульптори М. Вронський, О. Олійник, архітектор О. Сидоренко;  
в) скульптор В. Рябінін та архітектор А. Алло.  
г) скульптори О. Шауліс, О. Демченко, В. Семенюк, архітектори В. Лівшиць, А. Антропов.
- Дайте визначення поняттям:** аматор, мистецтво, галерея.

### **Завдання для письмової самостійної роботи**

1. Охарактеризуйте відомі Вам археологічні культури, росповсюджені на території сучасної Харківщини.
2. Назвіть відомі Вам професійні й аматорські театри Харкова.
3. Проаналізуйте вплив сучасного меценатства на розвиток культури Слобожанщини.

### **Теми рефератів**

1. Заснування Харкова: міфи та реальність.
2. Народні страви та напої нашого краю.
3. Художнє мистецтво Слобожанщини.



### **СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

- Абрамович С., Чікарькова М. Світова та українська культура : навч. посібник / С.Абрамович та ін. – Львів, 2004.
- Воскобойников. В. История мировой и отечественной культуры / В. Воскобойников. – М., 2006.
- Європейська та українська культура в нарисах : навч. посібник / [В. Штанько., В. Старовойт, В. Леонтєвої] ; під ред. І. Цехмістро. – К., 2003.
- Історія світової культури : навч. посібник / Л. Левчук та ін. – К., 2007.
- Історія української культури / І. Крип'якевич. – К., 2004.
- Історія української культури. У 5 т. [Текст] / НАН України / Я. Патон (голов. ред.). – К., 2001 - 2005.
- Історія української та зарубіжної культури: навч. посібник / С. Клапчук, В. Остафійчук. – К., 2009.
- Кордон М. Українська та зарубіжна культура : курс лекцій / М. Кордон. – К., 2006.
- Культурологія: українська та зарубіжна культура : навч. посібник / за ред. М. Заковича. – К., 2004.
- Лекції з історії світової та вітчизняної культури : навч. посібник / за ред. А. Яртися та В. Мельника. – Львів, 2005.

- Лобас В., Легенький, Ю. Українська і зарубіжна культура : навч. посібник / В. Лобас, Ю.Легенький. – К., 2000.
- Лосев І. Історія і теорія світової культури. Європейський контекст [Текст] / І. Лосев. – К., 2005.
- Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури [Текст] / Є Маланюк. – К., 2002.
- Мартынов В. Мировая художественная культура [Текст] / В. Мартынов . – Минск, 1997.
- Никало, С. Мистецтвознавство [Текст] : короткий тлумачний словник / С. Никало. – К., 1999.
- Огієнко І. Українська культура [Текст] / І. Огієнко. – К., 2001.
- Огієнко І. Історія української літературної мови [Текст] / І. Огієнко. – К., 1995.
- Полікарпова В. Лекції з історії світової культури : навч. посібник / В. Полікарпова. – Харків, 2009.
- Поліщук Є. Історія культури : короткий довідник / Є Поліщук. – К., 2000.
- Попович М. Нарис історії культури України : навч. посібник / М. Попович. – К., 2008.
- Українська культура: історія і сучасність : навч. посібник / за ред. С. Черепанова. – Львів, 2004.
- Українська культура : лекції / Д. Антонович. – К., 2003.
- Українська культура в європейському контексті / [Ю. Богуцький В. Андрущенко Ж. Безвеошук Д. Новоханько] ; під ред. Ю. Богуцького. – К., 2007.
- Українська художня культура : навч. посібник / за ред. І. Ляшенка. – К., 2006.
- Українська та зарубіжна культура : навч. посібник / за ред. М. Заковича. – К., 2004.
- Українська та зарубіжна культура : підручник для вищих навч. закладів / за ред. В.Лозового. – Харків, 2006.
- Українська та зарубіжна культура : навч. посібник / за ред. В. Дещинського. – Львів, 2005.
- Українська та зарубіжна культура : підручник для вищих навч. закладів / за ред. В. Жежеруна, В. Рибалки. – Харків, 2003.
- Шевнюк О. Українська та зарубіжна культура : навч. посібник / О. Шевнюк. – К., 2003.
- Шейко В. Історія української культури : навч. посібник / [В. Шейко Л.Тишевська] ; наук. ред. В. Шейко. — К., 2006.

Навчальне видання

ГОЛОВКО Олександра Владиславівна

КОРШУНОВА Ірина Павлівна

# ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ -

## Навчальний посібник

Авторська редакція

---

Підп. до друку 5.05.11 р. Формат 60x84/16. Папір газет. Друк офсет. Умов. друк.  
арк. 3,1. Обл. вид. арк. 2,8. Тираж 300 прим. Зам. №

---

Видавець та виготовлювач:

Харківський державний університет харчування та торгівлі

вул. Клочківська, 333, 61051, Харків.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2319 від 19. 10. 2005 р.